

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FILOZOFICKÁ FAKULTA

DIPLOMOVÁ PRÁCA

2010

Bc. Marcela Janotíková

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FILOZOFICKÁ FAKULTA

Sociálna klíma v triedach základných škôl
DIPLOMOVÁ PRÁCA

študijný program: učiteľstvo výchova k občianstvu a psychológie (učiteľské štúdium,
magisterské, magisterský II, st. Denné štúdium

školiace pracovisko: KPSP Katedra pedagogickej a školskej psychológie

Školiteľ: PhDr. Michal Čerešník, PhD

Čestné vyhlásenie

Dolu podpísaná Bc. Marcela Janotíková,
narodená 23.04.1986 v Martine,
týmto čestne vyhlasujem,
že som diplomovú prácu s názvom:
Sociálna klíma v triedach základných škôl
vypracovala samostatne.

Literatúru, s ktorou som pracovala pri tvorbe diplomovej práce som uviedla v zozname
použitej literatúry

Nitra 18.05.2010

.....
podpis

Pod'akovanie

Chcem sa pod'akovať za spoluprácu a pomoc pri písaní tejto diplomovej práce môjmu školiteľovi PhDr. Michalovi Čerešníkovovi, PhD za ochotu a konzultácie, žiakom základnej školy kniežat'a Pribinu za ochotu a spoluprácu pri výskume ako aj učiteľom základnej školy za ochotu a pomoc pri výskume.

Abstrakt

JANOTÍKOVÁ, Marcela: Sociálna klíma v triedach základných škôl.[diplomová práca]/
Marcela Janotíková – Univerzita Konštantína filozofa v Nitre. Filozofická fakulta. Stupeň
odbornej kvalifikácie: magister /Mgr./ - Školiteľ: PhDr. Michal Čerešník, PhD. Nitra FF
UKF, 2010

Predložená diplomová práca je venovaná problematike klímy triedy, ktorá výrazne pôsobí na mnohé oblasti života v škole a v triede. Cieľom práce je zosumarizovať a usporiadať poznatky týkajúce sa klímy triedy, na základe ktorých prezentujeme teoretické východiská problematiky a realizovanie výskumu tejto problematiky na základnej škole.

Práca je koncipovaná do šiestich kapitol, ktoré na seba nadväzujú. V prvej kapitole sú analyzované a charakterizované základné pojmy a problematika súvisiace s klímou triedy. Druhá kapitola práce pojednáva o konkrétnych činiteľoch participujúcimi na vytváraní klímy triedy. Tretia kapitola je venovaná možnostiam ovplyvňovania klímy triedy a náhľadu nami vypracovaného projektu „my“ ako možnosť ovplyvňovania klímy triedy. V štvrtej kapitole pojednávame o možnostiach skúmania a diagnostikovania klímy triedy a poukazujeme na niektoré výskumy u nás a susedných štátoch.

Piata kapitola je súčasťou empirickej časti práce, kde popisujeme priebeh výskumu a analýzu štatistických zistení. V šiestej kapitole sa venujeme diskusii a odporúčaniam pre prax.

Kľúčové slová. Klíma triedy, prostredie triedy, sociálna klíma, žiak, školská trieda, diagnostika klímy triedy, ovplyvňovanie klímy triedy, učiteľ, žiak, vzťahy v triede

Abstarct

JANOTÍKOVÁ, Marcela: social climate on schol clasroom of elementary schools.

[Mgr. Thesis]/ Marcela Janotíková – University of Constantine the Philoshopher, faculty of arts. Academic degree. Magister /Mgr./ - Supervisor: PhDr. Michal Čerešník. PhD

This thesis is devoted to the issue of climate class which in has significance imapct on many areas life in school and class. The aim of this work is to summarize and arganize knowledge about climate class, which present theoretical background to the issue and implementation of research in primary school.

The work is divided into six chapters, which are interlinked. In the first chapter, are analyze the and characterized basic concepts and issues related to climate class. The second chapter deals with specific factors participating in the creation of climate class. The third chapter is devoted to the possibillities of influencing climate class and we prepared a wiew of the „we“ as an opportunity to influence climate class. The four chapter discusses possibilities of examination and diagnosis of climate class and points to some researches made in our country and in neighboring countries.

The five chapter is a part of empirical work hre we describe the process of research and analysis of statistical findings. In six chapter is dedicated to the discusion and recommendations for practice.

Key words: schol classroom, pupil, teacher, classroom climate. Social climate, intervention, diagnostics and evaluation climate, relationship in classroom, classroom envitoment

Obsah

Úvod	10
1 Charakteristika pojmu sociálna klíma	11
1.1 Sociálna atmosféra a sociálna klíma.....	11
1.1.1 Rôzne pohľady na definovanie pojmu sociálna klíma, klíma, atmosféra.	12
1.2 Priaznivá klíma v školskej triede	14
1.3 Vplyv sociálnej klímy na učenie, prácu a prežívanie členov skupiny, triedy .	15
2 Činitele ovplyvňujúce klímu triedy	16
2.1 Učiteľ a jeho vplyv na klímu v školskej triede	19
2.2 Žiak a jeho vplyv na klímu triedy	23
2.3 Školská trieda ako malá sociálna skupina	23
2.3.1 Podskupiny v školskej triede.....	26
3 Možnosti ovplyvňovania klímy triedy	27
3.1 Projekt „my“ ako možnosť ovplyvňovania klímy v triede	30
4 Metódy a možnosti zisťovania klímy školskej triedy	33
4.1 Význam skúmania klímy školskej triedy	36
4.2 Výskumy niektorých autorov v Čechách a na Slovensku	37
5 Výskum	38
5.1 Základné charakteristiky realizovaného výskumu	38
5.1.1 Výskumný problém a ciele	38
5.1.2 stanovenie hypotéz	39
5.1.3 Použité metódy	40
5.1.4 Charakteristika výskumnej vzorky	41
5.2 Analýza a interpretácia výsledkov výskumu	42
6 Diskusia	65
6.1 Odporúčania pre prax	67
Záver	68
Zoznam použitej literatúry	70

Zoznam tabuliek

Tabuľka 1 Respondenti v našom výskume

Tabuľka 2 Dotazník klímy školskej triedy, porovnanie chlapcov a dievčat v celkovom hodnotení jednotlivých položiek

Tabuľka 3 Dotazník Naša trieda, porovnanie chlapcov a dievčat v celkovom hodnotení jednotlivých položiek

Tabuľka 4 Súhrnné porovnanie jednotlivých tried v jednotlivých položkách v dotazníku klímy triedy

Tabuľka 5 Súhrnné porovnanie jednotlivých tried v jednotlivých položkách v dotazníku Naša trieda

Tabuľka 6 Porovnanie šály zaujatie žiaka školskou prácou medzi jednotlivými ročníkmi

Tabuľka 7 Porovnanie škály vzťahy medzi žiakmi medzi jednotlivými ročníkmi

Tabuľka 8 Porovnanie škály učiteľova pomoc žiakom medzi jednotlivými ročníkmi

Tabuľka 9 Porovnanie škály orientácia žiakov na úlohy medzi jednotlivými ročníkmi

Tabuľka 10 Porovnanie škály poriadok a organizácia medzi jednotlivými ročníkmi

Tabuľka 11 Porovnanie škály jasnosť pravidiel medzi jednotlivými ročníkmi

Tabuľka 12 Porovnanie škály spokojnosť v triede medzi jednotlivými ročníkmi

Tabuľka 13 Porovnanie škály hádky a trenice medzi jednotlivými ročníkmi

Tabuľka 14 Porovnanie škály súťaživosť medzi jednotlivými ročníkmi

Tabuľka 15 Porovnanie škály obtiažnosť učiva medzi jednotlivými ročníkmi

Tabuľka 16 Porovnanie škály súdržnosť triedy medzi jednotlivými ročníkmi

Tabuľka 17 Súhrnné porovnanie hodnotenia jednotlivých škál triednymi učiteľmi a ich triedami v dotazníku klímy školskej triedy

Tabuľka 18 Súhrnné porovnanie hodnotenia jednotlivých škál triednymi učiteľmi a ich triedami v dotazníku Naša trieda

ÚVOD

Pre našu diplomovú prácu sme si zvolili tému o sociálnej klíme v triedach na základných školách pre jej zaujímavosť, ale aj preto, že klíma školy a klíma triedy sú oblasti, ktoré sa považujú za samozrejmé a je to významný faktor v živote triedy, avšak nie vždy sa problematike venuje dostatočná pozornosť. V dnešnom uponáhľanom svete plnom modernizácii a inovácii či už vo vede, alebo v technika sa niekedy zabúda aj na prostredie a atmosféru v akom sa pracuje. Vo výchovno-vzdelávacom procese sa kladú požiadavky na vedomosti, zručnosti žiakov a kontrolovaniu požadovaných požiadaviek a niekedy sa pritom zabúda na optimálne podmienky, ktoré by mohli viesť k týmto požiadavkám. Viac pozornosti venujeme metódam, formám a prostriedkom ako tomu, ako sa v škole cítia nielen žiaci ale aj pracovníci školy, to aké vzťahy prebiehajú, či vládne porozumenie a ochota a či sa cítia na týchto miestach bezpečne. Samozrejme toto tvrdenie nemôžeme brať celoplošne, pretože vždy a na každom pracovisku sa nájde čas riešiť aj tieto problémy.

Cieľom práce je opísať teoretické poznatky o klíme triedy, školy, činiteľoch, ktoré na ne vplývajú a taktiež možnosti jej ovplyvňovania. V krátkosti sa zameriavame aj na vybrané metódy možnosti skúmania tejto problematiky v triede a v škole a úlohe učiteľa a žiaka pri jej formovaní z mnohých literatúr. Taktiež cieľom našej práce je priniesť stručný koncept projektu pre školy a triedy na zlepšenie klímy, kde v krátkosti opisujeme jeho hlavné body a princípy. V empirickej časti práce sú uvedené výsledky prieskumu zamerané na zistenie toho ako žiaci, ale aj učitelia základnej školy vnímajú a hodnotia klímu triedy. Cieľom tejto časti práce je priniesť reálne pohľady žiakov a aj ich triednych učiteľov na klímu z ich pohľadu.

Nami získaných údajov a názorov od našich respondentov vyvodzujeme závery, ktoré, ale neaplikujeme celoplošne a určité návrhy a odporúčania pre prax, aby sa klíma i naďalej venovala pozornosť a následne sme tak žiakom a učiteľom a aj na iných pracoviskách mohli priniesť lepšie a príjemnejšie prostredie, kde sa budú cítiť pohodlne a prirodzene, kde budú môcť odvádzať, čo najlepšie výkony.

1 Charakteristika pojmu sociálna klíma

Pedagogickí pracovníci, výskumníci, psychológovia v súvislosti s rozborom sociálno-psychologických javov v škole používajú rôzne termíny ako je prostredie, klíma, atmosféra, charakter či étos či už ide o konkrétnu triedu alebo aj celú školu, učiteľský zbor a pod. V našich podmienkach pre lepšie orientovanie sa v sociálno-psychologických javoch v škole podľa rozsahu, menlivosti, dĺžky trvania Mareš vo svojej literatúre navrhuje tieto varianty (Mareš, J. 1998) :

Prostredie je najvšeobecnejší pojem s najširším rozsahom a netýka sa len javov sociálno-psychologických. Zahrňuje v sebe okrem iného aspekty priestorové, architektonické, materiálne, ergonomické, fyzické, akustické.

Atmosféra má úzky rozsah vyjadruje krátke trvanie a taktiež je charakterizovaná menlivosťou i keď v niektorých literatúrach sa môžeme stretnúť aj s vyjadreniami, kde býva tento pojem porovnávaný s pojmom klíma. Je to jav krátkodobý a môže sa meniť behom vyučovacieho dňa i jednej vyučovacej hodiny.

Sociálna klíma je javom dlhodobým typická pre danú skupinu, triedu po dĺžku mesiacov či rokov. J. Mareš opisuje tento pojem ako stredná úroveň všeobecnosti. Tieto javy pretrvávajú rôzne dlho zvyčajne mesiace až roky. Do sociálnej klímy triedy vstupujú okrem samotných žiakov aj iné činitele ako sú napríklad učiteľský zbor a klíma školy, v ktorej sa daná trieda nachádza. O týchto aspektoch si povieme v ďalšej časti našej práce. (J. Mareš, 1998)

1.1 Sociálna atmosféra a sociálna klíma

Pre úplnosť utvorenia si predstavy o pojme klímy triedy je nevyhnutné uviesť a špecifikovať aj vyššie uvedenú atmosféru, ktorá sa vo viacerých literatúrach a pohľadoch berie ako synonymum. Hlavným rozdielom medzi klímou a atmosférou je dĺžka trvania jej pôsobenia. Zatiaľ, čo klíma je jav dlhodobý pretrvávajúci aj niekoľko mesiacov, atmosféra je jav krátkodobý, je situačne podmienená a závislá aj na vplyve prostredia, kde sa vyskytuje. Sociálna atmosféra trvá niekoľko sekúnd až minút a môže sa meniť aj v priebehu jednej vyučovacej hodiny. (Mareš, J, 1998. s. 2-3)

Ako príklad si môžeme uviesť, že počiatková atmosféra v triede po príchode učiteľa je uvoľnená až do chvíle, keď v organizácii hodiny nastane zlom, prípadne vyučujúci zadá

žiakom prácu, ktorá môže ovplyvniť ich výsledky. Tento moment významne môže zapôsobiť na tamojšiu atmosféru v triede a zmeniť ju. Každý učiteľ, vychovávateľ či školský psychológ, by sa mal snažiť vytvoriť túto atmosféru čo najpriateľskejšiu, tvorivú a optimálnu, no môže sa stať, že v niektorých prípadoch takúto situáciu ani nemožno nastoliť. Sociálna atmosféra súvisí so štruktúrou skupiny, jej cieľmi a vyjadruje tak jej kvalitu prostredia.

„Pojem **atmosféra** si znovu "požičiavame," aby sme odlíšili dlhotrvajúce podmienky (klíma) od menej stabilných, ktoré sa môžu meniť aj v rámci jednotlivých vyučovacích hodín (napríklad napätie počas skúšania, písomnej práce môže striedať uvoľnená atmosféra vyplývajúca z hravo postavenej súťaže medzi žiakmi). Základný rozdiel medzi klímou a atmosférou teda spočíva v tom, že klímou možno nazvať len súhrn podmienok, ktoré majú trvalejší charakter. Ekval (Ekval et al., 1983) priamo upozorňuje, že klímu možno diagnostikovať v tíme alebo organizácii len vtedy, ak sú procesy v kolektíve, resp. organizácii dostatočne stabilizované. Inak nemožno výpovede respondentov považovať za validné vo vzťahu ku konceptu klímy. „ (Furman, A, 1998)

1.1.1 Rôzne pohľady na definovanie pojmu sociálna klíma, klíma, atmosféra

S. Hvozdík definoval termín psychosociálna klíma nasledovne „psychologická a organizačná charakteristika konkrétnej society (pracovný tím, rodina, škola, partia alebo iné spoločenstvá). Vyskytujú sa tu typické vzťahy, ktoré pretrvávajú a sú relatívne stabilné. Charakteristika sociálno-psychologickej klímy society vyplýva z viacerých zdrojov. Je odvodená aj od relatívne stálej dispozície zážitkovo kognitívne aktualizovať jednotlivé aspekty prostredia (fyzického, prírodného, socio-kultúrneho, ale aj vnútorne psychologizujúceho).“ (Hvozdík, 1998.s.249)

Pojem klíma pochádza z gréckeho slova znamenajúce podnebie. Keď toto slovo vyslovíme mnoho ľudí si pod týmto pojmom automaticky predstavuje klímu v zmysle ovzdušia a podmienok vonkajších a podobne. V našom prípade ide o klímu v zmysle prostredia, nálady, sociálnych vzťahov atď.

V súvislosti s klímou triedy nesmieme zabudnúť aj na pojem klímy školy ktorý jej je akoby nadradený.

Vo všeobecnosti či už to platí pre klímu triedy alebo školy môžeme v rôznych literatúrach

nájsť viaceré pohľady na ich vymedzenie či už komplexnejšieho alebo užšieho zamerania. V súhrne môžeme popísať klímu triedy ako atmosféru, ako súhrn noriem a hodnôt. Spoluprácu učiteľov a žiakov a podobne.

V pedagogickom slovníku je klíma triedy definovaná ako: „Klíma triedy predstavuje dlhodobejšie sociálno-emocionálne naladenie, zovšeobecnené postoje a vzťahy, emocionálne odpovede žiakov danej triedy na udalosti v triede vrátane pedagogického pôsobenia učiteľov.“ (Prucha, J., Walterová, E., Mareš, J. 1998, str.98)

Dôležité je však rozdeľovať podľa Gavoru učebné prostredie a atmosféru triedy, ktoré sa často krát zamieňajú s pojmom klíma. **V zmysle učebného prostredia** sa pojem vzťahuje aj na fyzické prostredie teda napríklad vybavenie triedy, jej osvetlenie a podobne samozrejme sem patrí aj sociálno-psychologický aspekt. Druhým pojmom je **sociálna atmosféra**, ktorá je označovaná ako momentálna krátkodobá situácia, ktorá sa môže meniť aj v priebehu krátkej chvíle. V niektorých literatúrach sa však stretneme aj s vyjadrením, kde aj sociálna atmosféra býva označovaná za dlhodobejšiu. (Petlák, E., 2006, str.27)

Klímu teda chápeme ako jav sociálny a skupinový, ako jav ktorý je viazaný na svojich tvorcov, je ovplyvnená vzájomnými vzťahmi medzi žiakmi a taktiež pôsobením učiteľov, pedagógov, školských psychológov.

Klíma je jav dlhodobý, typický pre tú ktorú triedu. Je tvorená žiakmi celej triedy, skupinkami žiakov, jednotlivcami ale aj učiteľmi, ktorí vyučujú predmety svojej aprobácie v danej triede. Netreba však zabúdať na to, že do veľkej miery je ovplyvnená aj klímou školy.

P. Gavora uvádza : „Klíma triedy vyjadruje, do akej miery je žiak v triede spokojný, či si žiaci vzájomne dostatočne rozumejú, aký je stupeň súťaživosti a konkurencie medzi nimi, aká je súdržnosť triedy.“ (Gavora, P, 1999, s.137)

„Sociálna klíma v triede je jav, ktorý vplýva na utváranie vzťahu dieťaťa k škole, ovplyvňuje efektivitu výchovno-vzdelávacej práce učiteľa.“ (E. Marušincová, H. Hrubíšková, 1998. s.344)

Klíma triedy sa utvára postupom času a neustále sa vyvíja. Je ovplyvnená najmä interakciou, vzájomným pôsobením učiteľa a žiaka a samozrejme aj žiakov navzájom, ale aj naopak klíma v triede môže a aj mnohé ovplyvňuje ako jej priebeh vyučovacej hodiny a jeho výsledok, učenie samotné, spokojnosť v triede, kvalitu vzájomnej spolupráce.

„Andersonová definuje klímu ako celok, ktorý má tieto časti: ekologickú, ktorá zahŕňa fyzikálne a materiálne prostredie školy, triedy a rodiny, medziľudské prostredie a

medziľudské vzťahy, sociálny systém, kultúru školy, rodiny, triedy.“ (M.Zelinová, s. 7)

Rozdielne pohľady na klímu v triede musíme evidovať ako fakt. Inak ju vnímajú žiaci danej triedy, inak vyučujúci v triede a inak samotný triedny učiteľ. Najčastejšie a vo všeobecnosti najužší vzťah s triedou má práve triedny učiteľ, ale ani on nemôže preniknúť do vzťahov v triede do jej diania, pretože tieto väzby a situácie sa často dejú mimo vyučovania cez prestávky a pod, keď so žiakmi nie je v priamom kontakte. Značným ukazovateľom môže byť aj to, že učiteľ taktiež môže porovnávať svoje pozorovania s vlastnými skúsenosťami a životnými názormi, ktoré sa môžu značne líšiť od skúsenosti, názorov a postojov žiakov. O tejto problematike sa budeme venovať aj v ďalších kapitolách.

V súvislosti so sociálnou klímou triedy je dôležité spomenúť, že poznáme niekoľko hľadísk podľa ktorých môžeme nazerať na danú problematiku a typy klímy teda sociálnej klímy. „J. Mareš definuje sociálnu klímu školskej triedy ako špecifickú sociálno-psychologickú premennú, ktorú spoločne vytvárajú všetci žiaci navštevujúci danú triedu, ďalej skupiny žiakov na ktoré sa trieda spravidla člení a jedinci stojaci mimo tieto skupiny, jednotliví žiaci i učitelia vyučujúci v danej triede.“ (J. Hanuliaková, s. 39)

1.2 Priaznivá klíma v školskej triede

Keď už hovoríme o sociálnej klíme a klíme ako takej nesmieme opomenúť fakt, že ju spomíname v súvislosti so školskou triedou. Žiaducou klímou nielen pre školskú triedu ale aj pre iné skupiny je priaznivá klíma. Vnímanie pozitívnej klímy môže byť odlišné tak zo strany učiteľov ale ja zo strany žiaka ako jednotlivcov, čo sme čiastočne zistili aj v našom výskume. Ak sa pozrieme na pohľad žiakov na priaznivú klímu môžeme aj na základe iných literatúr povedať, že podľa nich priaznivú klímu vystihujú charakteristiky ako umožnenie samotného učenia objavovaním tak, aby mal z toho žiak radosť, požiadavky by mali byť kladené tak, aby zodpovedali individuálnym schopnostiam, podporuje rozvoj, pocit istoty a akceptácie, spravodlivosť pri hodnotení. (J.Oravcová, s. 255, 2004)

Z pohľadu učiteľa je priaznivá klíma taká, kde učiteľ chodí do svojej práce rád a práca ho baví, ochotne spolupracuje s kolegami a so žiakmi, pociťuje sebarealizáciu, slobodu a samostatnosť, uznanie, spokojnosť so stavom a bezkonfliktnou atmosférou. (J.Oravcová, Str. 255, 2004)

1.3 Vplyv sociálnej klímy na učenie, prácu a prežívanie členov skupiny, triedy

Výskum I. Kovalčíkovej ukázal s použitím rôznych dotazníkov rôzne zistenia o vplyve klímy na správanie a prežívanie. Jednotlivé výsledky zhrnula do základných kategórii a to: že s rastom súdržnosti v skupine, rastie aj miera spokojnosti členov v skupine a naopak, že zasa s rastom nezhôd, klesá aj súdržnosť danej skupiny. Pri zvýšenom raste akceptácie žiaka učiteľom narastá aj jeho miera ocenenia v skupine a s tým aj súdržnosť a spokojnosť a takisto aj s rastom náročnosti učiva a výučby rastie súdržnosť triedy. (Zelinová .M.,s.7)

Nepriaznivá klíma na vyučovacej hodine podstatne znižuje schopnosť žiakov učiť sa a sťažuje tak prácu aj učiteľovi. Takúto klímu vytvára najmä strach a nedôvera vo svoje schopnosti prípadne prehnané požiadavky kladené na žiaka a taktiež aj nevhodné správanie učiteľa alebo niektorých žiakov na hodine. Naopak priaznivá klíma na hodine vytvára najpriaznivejšie podmienky pre učebnú činnosť žiakov ako aj pre učiteľa. Takáto klíma je zdrojom spokojnosti tak pre žiakov ako aj pre učiteľa.

2 Činitele ovplyvňujúce klímu triedy

Nie je jednotný názor na to, ktoré sú to činitele, ktoré utvárajú klímu triedy a ovplyvňujú ju. Niektorí hovoria, že zdrojom sú žiaci, iní učitelia v triede. Vo všeobecnosti vychádzajú z viacerých literatúr možno hovoriť o týchto nasledovných činiteľoch :

komunikačné a vyučovacie postupy učiteľa: každý učiteľ má svoj vlastný štýl edukácie a aj komunikácie so žiakmi. To ako komunikuje a aký štýl preferuje významne vplýva na klímu v triede. Čím prístupnejšia a otvorenejšia je komunikácia so žiakmi v triede, a aj štýl učiteľa uvoľnenejší samozrejme nesmieme zabúdať na určité zásady, ktoré sa nesmú porušiť, tak v triede vládne uvoľnenejšia klíma a možno zachytiť lepšie sociálne ovzdušie v triede. A. Klimentová vo svojej práci hovorí o dvoch typoch komunikačnej klímy v triede: „komunikačná klíma suportívna (podporná) –jej účastníci sa navzájom rešpektujú, otvorene si odovzdávajú svoje pocity, potreby, názory a priania. druhým typom je tzv. komunikačná klíma defenzívna (obranná)- účastníci takejto klímy spolu súperia, nepočúvajú sa navzájom, boja sa nahlas vysloviť svoje pocity a názory, ukrývajú ich.“ (Petlák.E.,2005, str.122)

štruktúra participácie žiakov na vyučovaní: klíma triedy je do veľkej miery ovplyvnená aj samotnou aktivitou a zapájaním sa do aktivít žiakmi, tým ako často sa žiaci do vyučovania zapájajú a vstupujú. do veľkej miery záleží na tom, ktorí žiaci sa zapájajú a participujú viac a ktorí menej. Miera zapájania sa do vyučovacieho procesu žiakmi môže byť ovplyvnená viacerými činiteľmi ako je počet žiakov v danej triede a na hodine, preferovanie učiteľa niektorých žiakov z triedy, od pohlavia. (Petlák, 2005. str. 123)

Preferencia učiteľa: Práve činiteľ ako je preferovanie istých žiakov učiteľom je veľmi významný činiteľ vo vytváraní klímy v triede. Ako aj z vlastných skúseností a z praxe vieme stáť, že títo žiaci sú niekedy odsúvaní z triedneho kolektívu, prípadne v súvislosti s nimi vznikajú konflikty v triede. Preferencia učiteľa k niektorým žiakom sa prejavuje zjavnou zameranosťou na žiaka alebo viac žiakov, častejšie nadhodnocovanie alebo podhodnocovanie, takýmto žiakom môže venovať zvýšenú pozornosť, iné postoje k nim, zadávanie rozličných úloh pre takýchto žiakov (Petlák, 2005, str. 123)

klíma školy, ktorej súčasťou je daná trieda. Ak hovoríme o klíme triedy nemali by sme vynechať pojem klíma školy. Ako aj na klímu triedy a klímu všeobecne aj na klímu školy viacerí odborníci nahliadajú z viacerých hľadísk. Klímu školy tak môžeme považovať za nadradený pojem k ostatným pojmom s ním súvisiacich. Každá škola, ktorej súčasťou je

daná trieda má svoju špecifickú klímu. B. Milerski a B. Śliwerski uvádzajú: „Klíma školy je psychosociálny činiteľ vplývajúci na kvalitu vzdelávania a výchovy v škole, ktorý sa vzťahuje predovšetkým na vzájomné vzťahy medzi učiteľmi a žiakmi, medzi učiteľmi a vedením školy, rodičmi žiakov ako aj medzi samotnými žiakmi. Pre kvalitu vzdelávania je správna klíma školy, ktorá vyžaduje pripravenosť pomôcť, náklonnosť, zmysel pre bezpečie a tiež vzájomná úcta a dôvera.“ (Petlák, E. 2006. str.17)

Podobne ako je to i pri klíme triedy aj klíma školy môže byť rôzna. Vplyv klímy školy na klímu triedy je značný. Napríklad proces rozhodovania v organizácii školy, ktorý môže byť demokratický alebo autoritatívny ovplyvní nielen samotný chod organizácie a teda klímu školy, ale následne je členovia pôsobiaci v škole, ju prenášajú ďalej, čo sa môže odraziť na klíme triedy, či už zo strany učiteľov, alebo žiakov prípadne iných pracovníkov školy

žiaci kolektív ako taký, ich vzťahy. Samotní žiaci v triede ako participanti a tvorcovia klímy triedy sú dôležitou súčasťou toho, kto a čo sa podieľa na klíme triedy. Vzťahy v triede sú rôznorodé ako v každej skupine. V triede sa vytvárajú skupinky a tiež máme v triede žiakov menej a viac obľúbených. V súvislosti s touto problematikou sa budeme zaoberať v kapitole školskej triedy a vzťahoch v nej

triedny učiteľ, ktorého už sme v našej práci viac krát spomenuli je ďalšou dôležitou súčasťou klímy triedy. Svojím dlhodobým pôsobením v triede sa tak podieľa na vytváraní klímy svojej triedy. Svojím prístupom k žiakom si buduje ich dôveru a vzťah žiakov k nemu. To ako žiaci vnímajú svojho triedneho učiteľa aký má na nich vplyv a ako často s nimi komunikuje a dáva žiakom priestor pre ich postrehy a pripomienky k daniu v triede tým aj prispieva k vytváraniu klímy.

školský psychológ a pedagogicko-výchovný poradca: V súčasnej dobe sú títo pracovníci v škole čoraz viac žiadanejší. Svojou prácou hlavne školský psychológ môže pozitívne vplývať na klímu tried v ktorých pôsobí. Intervenčnou prácou a diagnostickou tak sleduje dianie a vyvíjanie sa tej ktorej triedy a následne tak môže či už v individuálnych alebo skupinových prípadoch zasiahnuť a poradiť k zlepšeniu vzťahov v triede následne intervenciou zlepšovať klímu triedy. (Gajdošová. E. 1998)

rodina a spolupráca s rodičmi. Ďalší z najvýznamnejších článkov, ktorý ovplyvňuje klímu triedy. Dieťa doma v rodine často vidí ak sa rodičia, ale aj súrodenci navzájom medzi sebou správajú. Toto správanie si tak môže prenášať do školy medzi spolužiakov a učiteľov. Je nevyhnutné v prípade nepriaznivého vplyvu, aby sa žiakovi vysvetlilo s ohľadom na neho, že takáto interakcia nie je vhodná. Samotná spolupráca s rodičmi je

často náročná tak pre triedneho učiteľa ako aj školského psychológa. Rodičia prídu na rodičovské združenie často krátko len pre informácie o výsledkoch jeho dieťaťa v škole, no spokojnosť a iné problémy dieťaťa sa nezaujímajú. Prípadne sa stane, že učiteľ počas školského roka vidí žiakových rodičov len občas. Práve spolupráca s rodičmi, by mohla nezastupiteľne prispieť k tomu, aby sa práve ich dieťa lepšie začlenilo do triedy a tak nadviazalo k lepšej spolupráci a kooperácii. Samotná práca s rodičmi s triednym učiteľom ako aj školským psychológom je síce náročná, ale určite efektívna. Rodičia potom vzájomnou spoluprácou s dieťaťom tak môžu prispieť k tomu, že žiak bude v triede spokojnejší a bude pracovať na zlepšovaní klímy triedy. (Gajdošová, 2006)

Podľa B. Kosovej závisí klíma v triede od týchto činiteľov:

- kladné emocionálne bezpečie triedy – dieťa sa v ňom cíti dobre a podporuje dobré vzťahy v triede
- efektívnosť vyučovania - každý žiak si odnesie z vyučovania pre neho to potrebné a nik zo žiakov nie je odcudzovaný kvôli svojim schopnostiam alebo zvláštnostiam
- disciplína v triede - pri výuke veľmi nutná na dodržanie pozornosti a aj pre učenie sa žiakov, otvorené riešenie rušivých vplyvov zo strany žiakov
- plánovanie a organizovanie práce žiakov- dieťa si môže organizovať svoju prácu podľa svojich potrieb a podľa pravidiel si riadi svoju prácu a dokáže sa rozvíjať (J. Hanuliaková, s.48)

Klíma triedy sa nevytvára len v škole a triede samotnej, ale ja na výletoch, rôznych spoločenských akciách, cez prestávky a podobne.

Čáp a Mareš (2001) na základe prieskumov a pokusov, ktoré boli robené pre zistenie úrovni klímy rozoberajú 2 teórie, z ktorých si pre našu prácu vyberáme taxonómiu autora Knowles (1985), ktorý rozlišuje sedem úrovni klímy: 1.Podmienky klímy:

- a, fyzikálne prostredie
- b, psychologické prostredie
- 2.zaangažovanosť žiakov na spoločnej tvorbe plánov
- 3.zaangažovanie žiakov na diagnostike vlastných potrieb
- 4.zaangažovanie žiakov na definovanie cieľov učenia
- 5.zaangažovanie žiakov na návrhu postupov učenia
- 6.pomoc žiakom uskutočňovať navrhnutý postup učenia
- 7.zaangažovanosť žiakov na hodnotení priebehu výsledkov vlastného učenia. (J. Čáp, J.Mareš.s.569, 2001)

Klímu v triede podľa už vyššie spomínaného Zelinu vytvárajú tieto dôležité činitele

(faktory): „a, učiteľ a vychovávateľ

b, žiaci, deti

c, činnosť, úlohy (M. Zelina, 1994, str. 105).“

Richard de Charms zostavil dotazník na meranie klímy „Origin klímy“. Z neho a jeho výsledkov sa tak špecifikovalo niekoľko faktorov, ktoré majú svoje negatívne aj pozitívne póly. Sú to faktory: „a, faktor vnútornej kontroly správania, myšlienok,

b, faktor určovania cieľov: vonkajšie - vnútorné,

c, faktor voľnosti v inštrumentálnych aktivitách,

d, faktor percepcie reality,

e, faktor vnímania osobnej zodpovednosti v skupine,

f, faktor sebadôvery,

g, faktor láskavosti, empatie, citových konfliktov.“ (M. Zelina, 1994)

Z rôznych činiteľov, ktoré sa podieľajú na úrovni sociálnej klímy v triede, treba zdôrazniť a vyzdvihnúť úlohu vodcu triedy (skupiny) a triedneho učiteľa. Postoje vodcu a triedneho učiteľa a ich pôsobenie na skupinu majú vplyv na vzťahy v triede a spolužitie v triede a spoluprácu spolužiakov navzájom.

2.1 Učiteľ a jeho vplyv na klímu v školskej triede

Povolanie učiteľa je jedným z najstarších z dejín ľudstva a už v antickom období bola jasne vyčlenené medzi inými profesiami.

Učiteľ je významným a dôležitým tvorcom klímy v triede. Všetky jeho vlastnosti a ich prejavy v správaní a konaní učiteľa, či už kladným alebo záporným spôsobom vplývajú na žiakov a súčasne aj ovplyvňujú výsledky činnosti tak jeho samého ako aj žiaka. Pozitívnu klímu v triede učiteľ vytvára uplatňovaním tvorivosti, flexibility, kooperácie, tolerance, povzbudzovaním žiakov k vzájomnej dôvere.

Postoj učiteľa a jeho technika pôsobenia na skupinu majú vplyv na vzťahy v skupine, na spolužitie v triede a skupine a aj spoluprácu jej členov. Rozličný štýl vyučovania a pôsobenia učiteľa a jeho interakcia so žiakmi vytvára rozdielnu percepciu slobody a iných činiteľov. „Vo výskumoch Lewinových a Lippitových, Whitových autori dospeli k záveru o troch typoch riadenia, ktoré rôzne ovplyvňuje triedu, skupinu. Riadenie autokratické vyvoláva apatiu, pasivitu, nevoľnosť, nespokojnosť, podráždenosť, ignorácia práce mimo dosahu učiteľa. Demokratické riadenie podnecuje iniciatívu záujem o prácu, priateľskosť, a žiaci sú schopní pracovať aj bez dozoru. Liberálne riadenie spôsobuje v skupine chaos,

nezhody, trenice a pod.“ (Hrubišková.H, Machalický.P, s.310, roč.46)

Tak isto je zrejmé, že tvorivý učiteľ vytvára aj priaznivejšiu klímu v triede ako učiteľ, ktorý sa drží stereotypných metód. Veľkú mieru zohráva aj komunikácia, ktorá ak je otvorená a jasne sú určené pravidlá a podporuje sa tvorivosť a nápady kolegov a žiakov vytvára tak sa priaznivejšia klíma ako u tých, ktoré sú vedené učiteľom direktívnym a autoritatívnym.

Učiteľ vytvára klímu nielen svojím prístupom k žiakom, ale aj tým, ako žiakov zapája do diania okolo nich, povzbudzuje a vedie ich k spolupráci. Veľkou mierou sa učiteľ na klímu podpisuje aj tým, ako si plánuje jednotlivé činnosti, a či na žiakov kladie primerané požiadavky tak na správanie ako aj na učebnú činnosť žiakov.

„Súvislosť medzi charakteristikami osobnosti učiteľov a ich pedagogickým pôsobením (činnosť učiteľa, jeho interakcie so žiakmi, prejavované a na utváraní klímy pôsobiace postoje k žiakom) skúmal J. Pelikán. Sformuloval závery, ktoré hovoria o tom, že úroveň pedagogickej práce učiteľa závisí od: stupňa a miery sociability

-typu vzdelania

-obľuby v učiteľskom kolektíve

-interakcie so žiakmi

-odbornosti, kvalifikácie

-organizačných schopností

-miery tvorivosti“ (J. Hanuliaková, s. 51. 2009)

Podľa J. Hanuliakovej pri tvorbe a ovplyvňovaní klímy zastupuje učiteľ tieto úlohy: učiteľ ako komunikátor. Leader, informátor, metodik, axiológ,

Komunikátor: podstatnou mierou ovplyvňujúcu klímu triedy je komunikácia so žiakmi a triedou a teda aj komunikačné štýly učiteľa. Jeho komunikáciu vnímajú jeho spolutvorcovia teda žiaci. Tým, ako učiteľ so žiakmi komunikuje, môže do značnej miery ovplyvniť to, či žiakov motivuje alebo naopak demotivuje a taktiež im môže ukázať cestu k iným spôsobom práce. V komunikácii s učiteľom tak žiaci môžu žiaci otvorene komunikovať bez strachu, vyjadriť názory, povzbudzuje sa tvorivosť a samostatnosť. Uvedené faktory v súvislosti s komunikáciou učiteľa vytvárajú a podieľajú sa na klíme v triede.

Leader edukácie: okrem edukácie učiteľ v triede vykonáva výchovu ako nezastupiteľnú súčasť edukačného procesu. Ak chce učiteľ docieľiť to, že žiaci si ho budú vážiť a bude pre nich znamenať vodcu ale aj ako ich „kamarát“ je dôležité, aby zaujal miesto neformálneho vodcu. Z jeho funkcie vyplývajú aj povinnosti ako je vychovávateľ, vzor, sudca, znalec a

podobne. Okrem iných vlastností sa pri určitých situáciách vyskytne, že učiteľ musí mať aj riadiace schopnosti. Teda to ako si plánuje a pripravuje jednotlivé hodiny a diagnostikuje žiakov a realizuje si výchovu a vzdelávanie. Avšak je dôležité dbať na to, aby v tomto procese nezabudol na to, že v triede sú aj žiaci, ktorým treba dať priestor a nemal by tak celú hodinu riadiť sám.

Informátor: rolu informátora môžeme chápať ako tohto, kto podáva informácie, ktorý vysvetľuje a oboznamuje žiakom poznatky vedúce k ich vzdelávaniu. Učiteľ je tak ten, kto žiakom podáva tieto poznatky a informácie a vysvetľuje ich a spôsob a štýl ako sa tieto poznatky a informácie žiakom predkladajú pôsobia a vplývajú aj na samotné učenie žiakov a samozrejme súvisiac s tým aj na klímu v triede. Veľmi dôležité je, aby učiteľ neprezentoval žiakom učivo stroho a s monologickým výkladom, ale aby do tohto procesu zapojil aj žiakov množstvom aktivít, ktoré budú jednak rozvíjať jeho poznatky, ale aj sociálne vzťahy pri skupinových aktivitách a tak aj spoluprácu, čo opäť bude viesť k tvorbe pozitívnej sociálnej klímy.

Metodik: Charakter triednej klímy súvisí nielen s tým ako žiaci získavajú poznatky a informácie, ale aj to, akým spôsobom sa to žiakom predkladá. Správne volenie metód vedie nielen k úspešnosti školských výsledkov, ale aj na vzťah medzi učiteľom a žiakom a ich vzájomnej úcte a dôvere, a v neposlednej rade aj to aká bude klíma v triede. Zvolené metódy výučby môžu ovplyvniť, či sa bude orientovať učiteľ viac na žiaka, učivo alebo samého seba. „Toto môže byť podľa H. Grecmanovej jednou z príčin vzniku nasledovných typov klímy: 1. veľký záujem o ľudské kontakty, ale malý záujem o pracovné úlohy, 2. veľký záujem tak o pracovné úlohy, ako aj o ľudské stránky v živote školy 3. stredný záujem o pracovné úlohy školy a tiež o ľudské kontakty, 4. malý záujem o ľudí i o pracovné úlohy 5. veľký záujem o pracovné úlohy, ale malý záujem o ľudské kontakty.“ (J. Hanuliaková, str. 55., 2009)

Axiológ v súvislosti s klímou triedy je dôležité, aby učiteľ podporoval hodnotenie žiakov ako proces ako hodnotenia reálnych situácií, kde žiak hodnotí seba, svoje možnosti, javy, situácie a výsledky svojich činností. Vo vzťahu k deťom a s hodnotami by sme mali rozvíjať humánnosť, empatickosť, altruizmus, prosociálnosť. Postoj k týmto hodnotám, by v práci učiteľa sa mala prejavovať vo vzťahu k deťom, prejavom sympatií, byť vzorom. Mali by sme výchovno-vzdelávací proces riadiť v zmysle hodnotového prístupu a výchovy k hodnotám. Práve hodnoty a ich pochopenie a pestovanie následne prispievajú k zlepšeniu klímy v triede, ktoré ich vedú k akceptácii, spolupráci, empatii a pod. (J. Hanuliaková,

2009, s.55)

Ako sme už vyššie a aj v iných kapitolách spomínali nezastupiteľnou zložkou, ktorá vplýva na klímu triedy je učiteľ a jeho štýly, ktorými pôsobí na žiakov. Pre bližšiu konkretizáciu si uvedieme klasifikáciu štýlov podľa I. Tureka, ktorý ju zostavoval na základe kritérií ako sú klíma na vyučovaní, spôsob riadenia výučby, vzťah k žiakom. Vytvoril nasledovnú klasifikáciu štýlov: **autoritatívny štýl**, kde iba učiteľ určuje sám chod hodiny a jednotlivých procesov, neberie ohľad na názory detí. Dominantný je učiteľ, kde sa vyžaduje prísna disciplína, nie je tu blízky vzťah k žiakom. Deti ho tak vnímajú ako málo prístupného, bez zmyslu pre humor, bo ja sa ho. Takýto štýl nie je vhodný pre pozitívnu klímu v triede

Demokratický štýl, je zo všetkých najvhodnejší, podieľa sa na tvorbe pozitívnej klímy v triede. Pri tomto štýle učiteľ sa učiteľ bližšie zoznamuje so žiakmi, zaujíma sa o nich a o ich problémy, pomáha a je tolerantný a využíva alternatívne metódy. Žiaci ho majú radi.

Liberálny štýl, učiteľ sa snaží plniť si svoje povinnosti a v prístupe k žiakom je veľmi benevolentný. Stáva sa, že žiakov si pripustí k telu, čo následne žiaci zneužívajú, disciplína býva niekedy až moc uvoľnená, nie je tu rešpekt, ale deti majú učiteľa radi. (I. Turek, 1998, str. 138, J.Oravcová, sr.261, 2004)

V závere tejto kapitoly si môžeme zhrnúť vlastnosti učiteľa, ktoré by mal mať, aby sa mohol efektívne podieľať na vytváraní klímy v triede. Pri tvorbe týchto vlastností vychádzame z viacerých odborných pedagogických, či psychologických literatúr. Za najdôležitejšie vlastnosti učiteľa považujeme kladný postoj ku škole a žiakom a vzťah ku svojej práci, odborné vlastnosti a zručnosti, rešpekt a ohľaduplnosť k žiakom, primerané učebné postupy a požiadavky na žiakov, využívanie adekvátnych postupov odmeňovania a trestania žiakov, vzťah k deťom a tvorivý prístup k práci, motivácia, organizačné schopnosti, zmysel pre humor, empatia prosociálne správanie, komunikačné zručnosti, trpezlivosť, pripravenosť, rešpekt a dôvera. Tieto vlastnosti, ktoré sme uviedli a ktoré zrejme netreba bližšie popisovať sú nezastupiteľnou súčasťou učiteľovej osobnosti a jeho správania sa a vytvárania sociálnej klímy v triedach v ktorých pôsobí.

2.2 Žiak jeho vplyv na klímu triedy

V súčasnosti v škole a v procese edukácie sa čoraz väčší dôraz kladie na žiaka ako subjekt a venuje sa mu väčšia pozornosť ako v minulosti. Žiak už od prvého vstupu do danej triedy participuje na jej dianí a aj na dianí v škole. Žiaci sa stávajú čoraz viac partnerom učiteľa a jeho spolupracovníkmi ako iba tými, ktorí v minulosti boli chápaní ako tí, ktorí musia len počúvať a byť akoby podriadení učiteľovi. To, že žiaci majú možnosť prebrať zodpovednosť za život v triede tým ako sa správajú, je nevyhnutné aj pre edukáciu a výchovu a aj pre život v triede v škole ale aj mimo nej. Každý žiak svojou osobnosťou, povahou a črtami a správaním a konaním prispieva k vytváraniu komplexu triedy. Správanie žiaka je významný ukazovateľ a činiteľ vytvárania klímy.

Žiak by sa mal vplyvom prostredia tak rodinného ako aj školského zdokonaľovať vo svojich vedomostiach a zručnostiach a tak ich mohol využiť v prospech v praktického života ale aj vytvárania klímy. V tomto rozvoji mu môže pomôcť organizovanie, ak hovoríme o klíme triedy výletov triedy, rôzne exkurzie, výcviky v rôznych zručnostiach, kde sa tak žiaci vo vzájomných interakciách môžu cvičiť a využiť tak jednotlivé skúsenosti vo svoj prospech a následne ich praktizovaním sa tak podieľať na klíme v triede. (J. Hanuliaková, 2009, str. 66)

A. Klimentová uvádza, že každý žiak by mal pomáhať a spolupracovať so spolužiakom s určitými úlohami a rozdeľovať si úlohy tak, aby každý mal pocit vlastného úspechu.

2.3 Školská trieda ako malá sociálna skupina

Školská trieda je malá sociálna skupina, ktorú tvorí určitý počet žiakov spoločne vykonávajú činnosti a sú v dlhodobejšej interakcii, majú rôzne pozície, uvedomujú si vzájomnú pospolitosť riadia sa určitými zásadami a normami a realizujú sa v nej individuálne i skupinové ciele (Prucha. J , 2002)

Žiaci na základnej škole chodia do školy s rovnakými spolužiakmi relatívne rovnakú dobu a tak postupom času sa začleňujú s danou triedou, nachádzajúc v nej niektorí svoje zázemie a hovoria o nej ako o našej triede.

„Malá sociálna skupina pozostáva minimálne z 2 a maximálne 45 ľudí. Podmienkou je, že sa všetci členovia malej skupiny navzájom poznajú, majú medzi sebou osobné vzťahy a komunikujú tvárou v tvár.“ (T. Kollárik, s. 424, 2004). Školská trieda

takouto skupina jednoznačne je. Okrem malej sociálnej skupiny môžeme školskú triedu zaradiť aj do formálnej skupiny, ktorá sa vytvára na základe nejakého pracovného cieľa. Môžeme teda povedať na základe viacerých charakteristík malých sociálnych skupín, že školská trieda je malou sekundárnou, formálnou a stálou sociálnou skupinou.

Keď hovoríme o triede ako o malej sociálnej skupine je potrebné charakterizovať a vyčleniť základné znaky malej sociálnej skupiny. Medzi ne patria **spoločné ciele**, ktorými sa odlišuje od ostatných skupín, **spoločné činnosti** prostredníctvom ktorých sa dosahujú ciele, nezanedbateľným znakom je aj jej **vnútorná štruktúra** teda pozície a roly členov skupiny, **častota osobných kontaktov**, čo je nesmierne dôležité v každej skupine, **trvalé sociálne vzťahy medzi členmi** a **uvedomenie si príslušnosti k skupine**.

E. Gajdošová uvádza parametre, ktoré by mali byť na vysokej úrovni v ideálnej triede. Týmito parametrami sú: už vyššie spomenutá **kohézia**, **integrovanosť**, **školská úspešnosť**. (Gajdošová, E, 1998. 2006)

Z hľadiska našej témy je veľmi dôležité spomenúť súdržnosť triedy. Kohézia je miera atraktívnosti skupiny pre člena. Podľa Cota ovplyvňuje ju niekoľko faktorov: „*status v skupine* (väčšia je u členov z vyšším statusom)

úsilie potrebné na získanie členstva v skupine (čím vyššie náklady na vstup do skupiny, tým vyššia kohézia)

existencia vonkajšieho ohrozenia alebo silnej súťaživosti zvyšujú kohéziu v skupine
veľkosť skupiny, kde menšie majú väčšiu kohéziu.“ (T. Kollárik, s.426, 2004)

Ak hovoríme o sociálnych skupinách a to tom, že každá má určitých členov, svoju štruktúru a podobne tak nesmieme zabudnúť ani na vodcu skupiny. Ten zohráva v skupine dôležité miesto. V školskej triede sa môže stať, že tu nájdeme aj dvoch vodcov. Jedeného formálne určeného a druhého, ktorý sa stal prirodzeným vodcom a svojimi schopnosťami a vlastnosťami si získal takéto postavenie v triede a je vlastne neformálnym vodcom triede. V každej skupine môžeme nájsť oba typy vodcov, práve neformálny vodcovia zohrávajú významnú rolu v triede a v skupine pri tvorbe nielen samotnej klímy triedy, ale aj v štruktúre vzťahov a chodu samotnej triedy, skupiny. Prostredníctvom vodcu, ktorý je samozrejme členom skupiny sa ovplyvňujú ostatní členovia smerom k dosiahnutiu spoločných skupinových cieľov. (T. Kollárik, s.450, 2004)

V školskej triede sa postupom času vyčlenia určité statusy žiakov. Nimi sú napríklad Hviezdy: najvýznamnejší člen skupiny, získal najviac volieb, najviac viditeľný Prijatí a uprednostňovaní: prítiažliví pre väčšinu, presadzovaní
Neprijatí: žijú izolovane na okraji skupiny

Odmietaní a izolovaní: radi by sa presadili, ale zvyšok skupiny mu bráni. Okrem týchto sa v triede môžu aj vyskytujú iné statusy a pozície v skupine ako sú triedny šašovia, ktorí odvádzajú napätie, odporcovia alebo opozičníci, ktorí stoja a vytvárajú protistranu vodcovi v triede, čierne ovce, ktorí sú vnímaní negatívne pre nejakú svoju odlišnosť. (Gajdošová. E. 1998)

Na tieto statusy a pozície žiakov v triede vplýva množstvo faktorov. Z rôznych literatúr vyberáme a vyčleňujeme viažúc sa na školskú triedu tieto faktory: *prospech* v prieskume E. Gajdošovej a G. Herényovej sa ukázalo, že častejšie sú v triede odmietaní žiaci s veľmi dobrým prospechom, ale aj žiaci s hraničnou inteligenciou, či už v práci spomenutých žiakov preferovaných učiteľmi

vzhľad- zo zistení z praxe nielen odborníkov ale samotných učiteľov na školách sa ukazuje tento činiteľ v súčasnej dobe veľmi aktuálny. žiaci sa navzájom posudzujú z materiálneho hľadiska a výzoru. Častejšie sú odmietaní žiaci s telesnými poruchami a odchýlkami, ale aj žiaci, ktorí nemajú dostatok prostriedkov na oblečenie a výzor podobným spolužiakom. stávajú sa terčom výsmechu a podceňovania.

schopnosti- napríklad u vodcov si žiaci vyberajú takých spolužiakov, ktorí majú sociálne zručnosti, sú šikovní v mnohých smeroch , aktívnych, ale nie úplne najlepších a najschopnejších.

vek: v nižších ročníkoch postavenie žiaka v triede ovplyvňujú najmä jeho výsledky v škole a jeho prospech a správanie a vo vyšších ročníkoch sú to skôr osobnostné vlastnosti žiaka. školská trieda je pracovné prostredie a priestor pre žiakov aj učiteľov, kde sa realizuje edukácia a výchova, kde sa naplňujú a dosahujú optimálne výsledky. (Gajdošová, E. 1998. 2006)

Školská trieda je druhou najvýznamnejšou sociálnou skupinou po rodine. Už do nástupu do prvej triedy základnej školy až po ukončenie vzdelania sa dieťa ocitá okrem rodiny hlavne v tomto prostredí. Počas svojho školského života v škole a v triede prežije a trávi značnú časť z dňa. Okrem vzťahov formálnych, ktoré sú tvorené hlavne v začiatkoch návštevy školy sa v triede vytvárajú aj vzťahy neformálne. Práve v školskej triede prechádza dieťa aj socializáciou. Osvojuje si tu normy a pravidlá spoluzitia a taktiež sa tu stretáva s rôznymi podobami správania.

Malá formálna skupina akou je školská trieda sa vytvára na základe určitých kritérií. Postupom času sa zo školskej triedy ako formálnej skupiny vytvorí skupina neformálna. neformálne skupiny sa vytvárajú z interakcií jej členov. Školská trieda ako sociálna skupina prechádza postupom času určitými štádiami vývinu, z čoho vyplýva, že nie je

statická

Štruktúra školskej triedy „predstavuje hierarchické usporiadanie, pričom ide v pojmoch sociálnej psychológie o vzťahy formálneho vedúceho skupiny (učiteľa) k členom skupiny (žiakom) a o vzťahy žiakov navzájom“ (Oravcová, 2005.s.257)

Školské prostredie chápeme ako mikroprostredie, v ktorom je žiak aktívny v interakcii so spolužiakmi, prežíva v ňom vzťahy, ktorého formujú a je to prostredie, ktoré mu prináša skúsenosti a poznatky. V. Kačáni charakterizuje dva vzťahy v školskej triede a to formálne vzťahy nazývame ich aj funkčné, ktoré určujú školský poriadok a organizácia a predpisy školy. Druhými vzťahmi v školskej triede, o ktorých autor hovorí sú vzťahy osobne výberové, ktoré prebiehajú na úrovni žiak – žiak, na úrovni žiak - učiteľ, a sú výrazom blízkosti a sympatií. Práve tieto vzťahy uľahčujú prispôbiť sa formálnym vzťahom a uľahčujú plnenie mnohých cieľov. (1999, s.182)

2.3.1 Podskupiny v školskej triede

V každej skupine nech je už akákoľvek, kde sú kamarátske vzťahy sa časom môže stať, že v skupine sa začnú tvoriť aj podskupiny. Výnimkou nie je ani školská trieda. Aj z vlastnej skúsenosti určite vieme, že v každej triede sa časom vytvárajú aj podskupiny, ktoré spájajú rôzne vlastnosti a charakteristiky, záujmy a potreby. Podskupiny v triede sa môžu vytvárať na princípe pohlavia, schopnosti, záujmov, postojov, celkového pohľadu na život. (J.Oravcová, s. 253, 2004)

Častými faktormi vytvárania podskupín sú pohlavie, schopnosti, kde sa na jednej strane zoskupujú deti a žiaci s výkonnosťou a schopnosťami lepšími a na druhej strane menej schopní žiaci. Taktiež môžeme vidieť a pozorovať aj podskupiny na základe spoločenskej vrstvy a prostredia v ktorom žiaci vyrastajú, majú podobné záujmy, postoje a pohľad na život. (J. Verbovská, 2006, s. 19)

K vytváraniu podskupín v triede môže významne prispieť aj učiteľ. Môže prispievať tak pozitívne ako aj negatívne svojím postojom k žiakom, neprimeraným správaním, kde napríklad pri určitom správaní sa voči učiteľovi žiak môže obnoviť svoj status na princípe nepriateľstva voči nemu. Ak sme hovorili o kohézii v triede aj vytváranie a pôsobeniu podskupín vplyva na kohéziu v triede ale aj samotnú sociálnu klímu. Medzi týmito podskupinami môže dochádzať k rivalite, napätiu. Naopak sa môže stať, že za určitých okolností sa podskupiny v triede vedia spojiť a bojovať spolu za spoločnú vec ako celá trieda. Podskupiny v triede ak o nich vie učiteľ danej tried treba sledovať a kontrolovať, aby nedochádzal k nežiaducim vplyvom na iných spolužiakov v triede, či celkovo na triedu ako takú.

3 Možnosti ovplyvňovania klímy triedy

Ako sme už mnohokrát poznamenali je veľmi nevyhnutné tento jav v triede sledovať a dôležitým krokom, je ho ovplyvňovať a meniť v prípade potreby. Na to, aby sme mohli danú časť meniť prípadne vytvárať je dôležité poznať niektoré charakteristiky a etapy tohto procesu. Podľa J. Mareša a Čápa (2001, s.577) môžeme hovoriť a ísť týmito postupmi k zmene klímy triedy. Autori definujú desať základných krokov avšak ako autori poukazujú je dobré a praxou aj nevyhnutné, že ďalšie kroky si vyučujúci, školský psychológ vytvára sám. Základné kroky podľa J. Mareša a Čápa sú „ 1. zistiť prania žiakov, prípadne prania učiteľov týkajúcich sa sociálne klímy danej triedy

s najmenej týždenným odstupom zistiť aktuálny stav klímy a to z pohľadu žiakov, prípadne pohľadu učiteľov.

Zistiť, v ktorých premenných sa najviac líšia prania žiakov od ich aktuálneho vnímania skutočnosti. Pokiaľ boli oslovení aj učitelia, porovnať ich prania s pohľadom na aktuálny stav klímy. Najväčšie rozdiely naznačujú oblasti, v ktorých sa sami aktéri priali zmenu klímy v triede

Ak sú k dispozícii údaje od žiakov i od učiteľov pôsobiacich na tejto škole, vyplatí sa porovnať rozdiely v praniach učiteľov a žiakov i rozdiely vo vnímaní aktuálneho stavu učiteľmi i žiakmi. Môže to hovoriť o nedorozumeniach medzi učiteľmi a žiakmi, ktoré začínajú rôznym videním tých javov v triede.

Rozhodnúť o oblastiach, v ktorých by bolo treba klímu triedy rozhodne meniť k lepšiemu a vytypovať oblasti, kde je treba aspoň udržať doterajší stav

premyslieť pedagogické postupy, ktoré by dovolili zlepšiť klímu výučby. Každá premenná vyžaduje odlišný spôsob.

Prevádzať ciele zásahy do klímy formou uskutočňovania intervencií v triede i v učiteľskom zbore. Je potrebné sledovať reakcie učiteľov i žiakov a priebežne vyhodnocovať účinnosť zásahov a zásady prípadne modifikovať.

Intervencia musí byť adresná, citlivá, systematická a dlhodobá. Nemožno očakávať zmeny k lepšiemu v priebehu v rade dní, týždňov, ale skôr mesiacov.

Vyhodnotiť účinnosť zásahov pomocou niektorého z dotazníkov a súčasne pomocou rozhovoru so žiakmi a učiteľmi.

Zistiť nakoľko sú dosiahnuté zmeny zafixované a podporovať snahu udržať dlhodobý charakter zmeny k lepšiemu.“ (J.Mareš, J.Čáp.s.578)

M. Zelina vo svojej knihe Stratégie a metódy rozvoja osobnosti hovorí o tom, že klímu

triedy a aj situácie v nej možno ovplyvňovať a meniť. Vypracoval a uviedol niekoľko základných taktík formovania a menenia klímy. Zhrnul ich do nasledovných desiatich základných techník: **1. Empatia**, dokázať vidieť svet detí ich očami, druhých ľudí, chápanie a porozumenie druhých ľudí, vytvorenie príležitostí na vyjadrenie súhlasu a nesúhlasu s našimi myšlienkami a názormi

2. Srdečnosť, rôzne vyjadrenia a prejavy žiakom o tom, že ich máme radi, prejav záujmy a váženia si detí a ich názorov, akceptovanie citov a aj správania i vtedy, ak s tými vnútorne nesúhlasíme.

3. Autentickosť, úprimnosť vo vzťahu s deťmi a ľuďmi, neskrývanie sa za roly, dôvere a poznanie vzťahu k nim, byť sám sebou

4. Konkrétnosť, konkrétnosť a jasné požiadavky, nezaobalovanie rečí a nepodávanie hmlistých informácií, rozprávanie o konkrétnych skúsenostiach a žiadanie takejto komunikácie aj od detí, rozprávanie a komunikovanie na rovinu.

5. Iniciatíva, napredovanie vo vzťahu k deťom, iniciovať riešenia

6. Bezprostrednosť so žiakmi hovoríme priamo, bez okolkov a poznanie vzťahu ku žiakom a ciele a úlohy a poznanie vzťahu detí ku nám

7. Otvorenosť, dokážeme hovoriť to, čo si myslíme a cítime a žiadame to aj od žiakov a detí. Otvorenosť pomáha utvárať zdravé a dobré vzťahy, v komunikácii sme si otvorení tak žiaci ako ja učitelia/vychovávateľa

8. Akceptácia citu, bezprostredný kontakt s citmi detí, ktorých sa netreba obávať prežívanie svojich citov, otváranie cesty k podobným prejavom citového prežívania, nevnučovanie citov druhým

9. Konfrontácia, dokázať sa postaviť zoči voči druhým ľuďom a robiť to s pocitom zodpovednosti, v rozdielnosti názorov sa snažíme o dosiahnutie porozumenia a akceptácie, pričom neútočíme a nezdôrazňujeme svoju autoritu

10. Sebapoznanie, poznávanie svojho konania a životného štýlu a v tomto ohľade ochota čerpať radu a pomoc od iných, schopnosť sebareflexie a sebahodnotenia, skúsenosti ako materiál k lepšiemu sebapoznaniu a sebakorekcii. (Zelina. M, s 107-108, 1995)

Niektorí autori a z našej vlastnej skúsenosti na praxi a samotná prax vraví, že nie vždy sa takéto zásady dajú rešpektovať a riadiť sa nimi. Je to na základe viacerých faktorov, ktoré takéto správanie komplikujú. Hlavnými dôvodmi, prečo sa často krát nenapĺňajú tieto zásady sú zníženie autority v prípade empatickosti, náročnosť akceptácie a otvorenosti, ktoré prináša veľa komplikácií, negatívne hodnotenie zo strany kolegov v tomto prístupe, v prípade naplnenia takéhoto správania neudržanie v triede požadovanej

disciplíny a neplnenie tak zadaných cieľov, strach, že vplyvom komunikácie s iným a akceptácie iných sa zmení môj postoj k životu. (M.Zelina, 1994)

Ďalší autor v súvislosti so zemnou klímou hovorí o ôsmych pravidlách pri ktorej by sa mal učiteľ riadiť.

„Osem základných etáp, ktorými by sa mal učiteľ riadiť pri zmene klímy v triede:

1. Zistiť prania žiakov týkajúce sa sociálnej klímy v danej triede.
2. Zistiť aktuálny stav klímy v triede z pohľadu žiakov i učiteľov (najmenej s týždenným odstupom od bodu 1).
3. Zistiť, v ktorých oblastiach sa najviac líšia želania žiakov od skutočnosti. Najväčšie rozdiely naznačujú oblasti, kde by si práve sami žiaci najviac želali zmenu.
4. Pokiaľ sú k dispozícii pohľady i zo strany učiteľov, porovnáme ich názory s názormi žiakov. Rozdiely medzi nimi môžu vypovedať o prípadných nedorozumeniach medzi žiakmi a učiteľmi.
5. Vybrať oblasti, v ktorých je najdôležitejšie začať so zmenou.
6. Premyslieť postupy, ktoré by dovolili zlepšiť klímu triedy.
(Napr. zlepšiť vzťahy medzi žiakmi – organizovať akcie mimo triedu a vyučovanie, zaraďovať výučby situácie, v ktorých ide o spoluprácu skôr než o súťaž, riešenie úloh v skupinách, ...)
7. Zámerne intervenovať nielen v triede ale medzi učiteľmi. Pritom je potrebné sledovať reakcie ako učiteľov tak i žiakov a intervenciu modifikovať podľa výsledkov.
8. Intervencie musia byť systematické a dlhodobé (nečakajme zmenu okamžite, skôr až po niekoľkých týždňoch, mesiacoch)“.(Šlěšková, m, s.2)

Tieto dve štruktúry a zásady pri možnosti zmien klímy uvádzame aj v súvislosti s náčrtom nášho projektu „my“ ako súčasť diplomovej práce a mnohé z týchto zásad a pravidiel sú uplatniteľné a dôležité.

3.1 Projekt „My“ ako možnosť ovplyvňovania klímy v triedach

V našej práci sa okrem teórie zaoberáme aj výskumom a návrhom praktického projektu pre základné školy na zlepšenie klímy v triedach ako súčasť našej praktickej časti práce. Motívom pre načrtnutie tohto projektu bola skúsenosť z pedagogickej praxe, kde v rámci predmetu občianska náuka žiaci šiesteho ročníka preberali tematiku sociálnych vzťahov a kolektivismu. Pri tomto učive bola aj jedna aktivita nástenky „MY“. Tá je aj konštrukciou našej koncepcie. Cieľom tohto projektu je napomáhať a aktivitami a rôznymi prostriedkami zlepšiť nielen sociálne vzťahy v triede, ale triedu ako sociálnu skupinu ako takú a zlepšiť jej klímu. Osnovu tohto programu je možné rozšíriť a ďalej dopracovať, ale našou úlohou a cieľom je poskytnúť základnú kostru, ako možno pracovať s touto problematikou. Program je vhodný už od prvého ročníka základnej školy, ale keďže aj naša práca a jej výskumná časť je zameraná na vyšší stupeň budeme sa venovať tejto skupine. Základom všetkého je priviesť žiakov k vedomiu „my“ ako celku triedy a tohto, že všetci tvoria jeden komplex a postupnými krokmi tak vylepšiť triedu, vzťahy v nej, jej ovzdušie a klímu.

Projekt môžeme spočiatku realizovať na triednických hodinách ako aj na hodinách, ako je etická výchova prípadne iných výchovných predmetoch, kde môžeme využiť uvoľnenejšie ovzdušie. Základom každých vzťahov je dobre sa spoznať navzájom. Väčšinou vstupom na druhý stupeň sa utvára už stály triedny kolektív, ktorý sa už zásadne nemení. Preto treba začať so zoznamovaním sa jednotlivých spolužiakov navzájom vychádzajúc potom z možnosti, že väčšina detí sa pozná. V tejto úrovni sú vhodné hlavne zoznamovacie hry, kde deti majú možnosť spoznať seba nielen ako spolužiakov, ale aj ako kamarátov. Mali by to byť hry, kde deti odhalia svoje vlastnosti, to čo majú radi, čo nemajú radi a podobne. Na začiatku projektu po zoznámení sa navzájom a spoznaní sa si trieda urobí svoju nástenku alebo to môžeme nazvať aj „billboard“ na ktorej vytváraní bude spolupracovať celá trieda. Pri jej zostavovaní si deti nielen precvičia svoje výtvarné a iné schopnosti, ale začnú tak vzájomne spolu spolupracovať a ako trieda začať spolu na niečom pracovať ako kolektív. Túto nástenku je možné rozširovať pri dostupnosti po celý život triedy, teda do doby, kedy trieda nezanikne tým, že žiaci absolvujú školu. Teda nástenku môžeme rozširovať v každom ročníku a môžeme tak sledovať postoje názory a vývoj triedy ako takej. Na začiatok si prilepia fotografiu svojej triedy tak ako začínajú. Každým rokom, alebo udalosťou pre nich významnou, na nástenku môžu vkladať ďalšie a ďalšie. Môžeme tak sledovať chod a vývoj triedy. Na nástenku si vytvoríme ešte aj

pravidlá spolužitia v triede, ktoré sa časom môžu dopĺňať a ktoré žiaci danej triedy podpíšu a zaväzujú sa k ich plneniu. Stanovenie si pravidiel je v každej skupine dôležité a ako vieme aj teória a sociálna psychológia hovorí nielen o písaných, ale aj o nepísaných pravidlách skupiny. Ďalšou dôležitou súčasťou nástenky sú pripomienky a návrhy, postrehy a zážitky, ktoré môžu byť na tejto nástenke zverejnené hociktorým spolužiakom. V našom prípade bola aj jedna zo súčastí nástenky kolónka veselé výroky. Podobné veci, ale aj vlastné pocity tak môžu žiaci zachytávať na nástenku a kedykoľvek sa k nej vrátiť a ponaučiť sa z nej prípadne si zaspomínať. Nástenka v určitej vybranej sekcii môže predstavovať aj „búľavú vrbu“, kde žiaci môžu pripisovať to, čo ich trápi a čo potrebujú niekam zverejniť. Tu budú mať miesto, ktoré ak nechcú, aby iní vedeli môže si túto svoju myšlienku schovať pod klobúčiky vyrobené z lepidelového papiera a ak budú chcieť môžu svoj problém odhaliť aj ostatným. Na nástenke triedy sa tak budú zachytávať všetky dôležité udalosti, postrehy, problémy a iné triedne záležitosti. Nástenku bude pravidelne navštevovať aj triedny učiteľ a školský psychológ, kde pri problémoch ktoré sú verejné môžu pomôcť.

Každý si na nástenke, alebo v jej okolí vytvorí aj svoju osobnú schránku. Tá bude slúžiť na to, že ak momentálne nevie niektorý spolužiak niečo druhému povedať môže mu to napísať a dať do jeho schránky. Samozrejme po vzájomnej dohode, ktorá je súčasťou projektu odkaz nesmie byť urážlivý, ale musí byť sformulovaný tak, aby to splnilo svoj cieľ, ale pritom neranilo city nikoho iného. Okrem žiakov triedy budú mať svoju osobnú schránku triedny učiteľ a ak sa na škole vyskytuje tak, aj školský psychológ. Do týchto schránok tak môžu žiaci vkladať svoje návrhy, ale tiež postrehy a prípadné otázky k triednemu učiteľovi/psychológovi, ktorí tak budú mať prehľad o dianí v triede a v prípade problémov môžu pomôcť a zasiahnuť.

Veľmi dôležitou súčasťou celého programu je aj to, aby trieda po celú dobu svojej existencie bola spolu čo najčastejšie a spolu sa zúčastňovali množstva aktivít, kde by spolu okrem školských povinností mohli riešiť iné veci, ktoré jednak utužia kolektív a prispievajú k vytváraniu priaznivej klímy v triede, ale aj naučia jednotlivcov zručnostiam a schopnostiam pre bežný život v spoločnosti.

Hlavnými opornými bodmi nášho programu „my“ sú vytvorenie bezprostredných kontaktov v triede medzi spolužiakmi, vzájomná úcta a dôvera, vedenie k vzájomnej spolupráci, zefektívnenie komunikácie, vedenie k pocitu kolektívu, prístupy jednotlivých pedagógov, ktorí pracujú v triede, by mali viesť k pozitívnemu smerovaniu a tým vzniku a trvaniu pozitívnej klímy v triede a priateľského ovzdušia v triede, s triednym kolektívom

sa zúčastňovať a zapájať sa do širokého spektra aktivít na podporu a rozvoja zlepšenia vzťahov v triede a klímy triedy, schopnosť vyjadriť svoje city a prijať a pochopiť city iných, vedenie k pocitu súdržnosti a spokojnosti v triede ako prejavu priaznivej klímy v triede.

4 Metódy a možnosti zisťovania klímy školskej triedy

Klíma triedy je jav, ktorý v súčasnosti v škole skúma čoraz viac učiteľov, triednych učiteľov a školských psychológov ako potrebnú súčasť svojej práce. Pri svojej práci tak využívajú množstvo techník na skúmanie jednotlivých problémov tejto oblasti. Zo všetkých v našej práci sa zameriame na tie základné, ktoré môžeme využiť aj pri iných oblastiach skúmania, ale aj špeciálnych zameraných na danú problematiku klímy triedy, školy.

Neštrukturované pozorovanie je metóda, kde výskumník alebo učiteľ pozoruje činnosti a dianie v škole a v triede bez vopred pripravených výskumných zámerov. Zameriava sa na úpravu triedy a školy, i správanie sa žiakov počas prestávok, z čoho následne vyvodzujeme závery avšak treba dať pozor na subjektívnosť tejto metódy. (Petlák, 2006)

Dotazník ide o písomnú verziu zisťovania a zbierania informácií a názorov na klímu alebo jej vybranú oblasť. Niektoré z dotazníkov n problematike klímy si rozoberieme v ďalšej časti práce

Rozhovor: pri rozhovore, kde našim cieľom je zistiť klímu triedy je dôležité sa pripraviť, či už ide o rozhovor so žiakom alebo učiteľom. Potrebné je pripraviť si dopredu základné otázky rozhovoru od ktorých môžeme ďalej rozhovor rozvíjať. Treba klásť dôraz na vekové a osobné zvláštnosti nášho respondenta. Pri vyhodnocovaní sa treba vyhýbať nekritickému zovšeobecňovaniu výsledkov rozhovoru. (Petlák, 2006)

Dotazník Naša trieda, ktorý je modifikáciou dotazníku My Class Inventory autorov B.J.Frasera a D.L.Fischera. U nás modifikáciu urobil Lašek v roku 1991, ktorý aj sám dotazník aplikoval. Dotazník sa skladá z 25 položiek s možnosťou odpovedí áno/nie, ktoré sa v päťiciach vždy a znovu zameriavajú na oblasti: spokojnosť v triede, súťaživosť v triede, súdržnosť triedy, obtiažnosť v učení, trenice v triede (Petlák, E, 2006, str. 80)

Linecký dotazník o školskej a triednej klíme pre 8-13 ročník (LFSK 8-13), ktorého autorom je Ferdinand Eder. Postup na zisťovanie klímy školy a triedy z pohľadu žiakov a žiačok. Používa sa najmä v hore uvedených ročníkoch pri zodpovedajúcej pomoci. Tento dotazník má obe časti, kde v prvej časti sa sústreďujú na zistenie školy ako celku, kde sú zahrnuté štyri dimenzie a to vrelosť, prísnosť, podnetnosť a rozmanitosť, akcentovanie výkonu. V druhej časti, ktorá má 80 položiek sa zameriavame na konkrétnu triedu. Zohľadňuje sa 14 prvkov klímy a to sú: pedagogické nasadenie, reštriktívnosť, spolurozhodovanie, spravodlivosť, porovnávanie sa, spolupráca, rivalita, ochota učiť sa, náchylnosť na vyrušovanie, tlak na výkon, nátlakovosť vyučovania, kvalita

sprostredkovania, angažovanosť žiakov na vyučovaní, kontrola práce žiakov. Túto diagnostiku môžeme použiť tak na individuálne použitie a diagnostikovanie ako aj využitie výskumnej metódy s cieľom prognózy správania žiakov. (Pedagogická revue, roč. 57, s. 359)

Inventár pre zisťovanie kvality klímy triedy a školy (Brandsma, Bos 1999, Creemers, Riezigt) „Checklist for the Assessment of the quality of classroom and school climate in dutch elementary schools“ (In Ježek, 2006)

Inventory of School climate student (ISC -S) Brand, Felner, Shim 2003, dotazník vhodný pre 2 stupeň základných škôl a stredné školy možnosť sledovania a získania vnímanej klímy triedy a školy, adaptácie žiakov, školská adjustácia a školský výkon žiakov (Ježek, 2006)

Grechtes schulklima (Fair-L) Dalbert, Stober 2002 pre 2 stupeň základných škôl a stredné školy zamerané na vnímanú klímu, interpersonálne vzťahy, využitá je tu šesťstupňová škála a žiaci odpovedajú na desať položiek. (Ježek, 2006)

Sociometria ako významný ukazovateľ vzťahov v triede, ale skúmania klímy/atmosféry v triede. Môžeme tu pochopiť vzťahy jednotlivých žiakov v triede a môžeme si ich tak vysvetliť a neskôr následne môžeme s výsledkami a znalosťami o triede v sociometrii klímu v triede ovplyvňovať a meniť Okrem spomenutého nás v tejto metóde zaujíma štruktúra triedy, vývoj sociálnych vzťahov. Jednou z metód je Sociometricko-ratingový dotazník SORAD.

Kresby žiakov ako jedna z projektívnych techník, ktorú môžeme aplikovať hlavne u mladších žiakov na nižšom stupni základnej školy. Deti tak môžu graficky vyjadriť svoje pocity z triedy, čo robia na vyučovaní a cez prestávky, ako sa im v triede páči a čo nie aká je trieda a podobne. Treba dbať pri tejto metóde aj na vývinovú úroveň detí a ich schopnosť znázornenia danej problematiky a tiež i subjektívny pohľad dieťaťa a jeho momentálny duševný stav a vhodné je doplniť túto metódu rozhovorom s dieťaťom. (Gajdošová, E.1998, 2006)

Žiacke denníky sú zaujímavým zdrojom informácii nielen o samotnom žiakovi ale aj o triede a jej klíme a pod. Vedie si ho samotný žiak a v časovej následnosti si tu zachytáva nielen udalosti jemu blízke z jeho osobného života, ale aj udalosti a situácie v triede, v škole, kontakt s učiteľom. Pri tejto metóde treba dbať veľký ohľad na to kedy a ako v akom stave dieťa denník písalo a, že informácie zachytené v tomto denníku sú písané pre osobné účely. (Petlák, 2006)

Učiteľské denníky sú ďalším cenným zdrojom informácií o klíme v triede a škole. Môžeme tak získať informácie či už do nových učiteľov, alebo od učiteľov dlhšie pracujúcich alebo absolventov rôzne pohľady na klímu v triede a v škole.

Rôzne produkty žiackych prác ako sú napríklad slohová práca na tému ja a moja trieda, naša trieda a pod, výkresy s podobnou tematikou, fotografie nástenky a podobne. Ak sa pri týchto metódach vytvorí neformálna atmosféra s dôverou môžeme získať pomerne komplexný a objektívny pohľad na klímu triedy. (Petlák, 2006)

Terč je ďalšia metóda, ktorou môžeme hodnotiť a skúmať priestor triedy a školy a taktiež nám dáva pohľad na vzájomné vzťahy v triede medzi žiakmi navzájom, medzi žiakmi a vyučujúcimi, ale aj na priebeh vyučovania a prestávok a formovanie sociálnych vzťahov v triede. Žiaci najprv samostatne vyplňujú terč, ktorý sa následne môže aj spoločne vyhodnocovať do zväčšeného terču, kde žiaci zapisujú a farebne znázorňujú postoje tak ako ich oni vyjadrili vo svojich terčoch. Po zapísaní výsledkov s deťmi urobíme diskusiu, v ktorej rozoberáme postoje žiakov k jednotlivým problémom a zároveň tak môžeme hľadať aj možnosti nápravy a úprav v jednotlivých oblastiach. (Kollárik, 2004. Petlák 2006)

Metóda nedokončených viet, kde sa ako podnietny materiál zvolí a vytvorí buď jedna alebo viac viet a tieto vety žiaci dopĺňajú buď z možných variant alebo podľa vlastnej ľubovôle. Metóda nám tak môže poskytnúť pohľad na daný problém z viacerých hľadísk a získať tak aj informácie vlastné pre toho ktorého žiaka a následne tak ďalej spolupracovať s triedou pri vytváraní a zlepšovaní klímy v triede. Napríklad: Naša trieda je....., v našej triede sú žiaci, s ktorými.....

(Kollárik, 2004)

Škála sociálnej atmosféry v triede (ŠSAT). Jeho autorom je T. Kollárik a kol. (1990). Metóda vychádza z autorovej koncepcie chápania sociálnej atmosféry v skupine. Metóda ŠSAT je založená na systéme položiek výrokového charakteru, pričom žiak odpovedá na otázku buď "ano" alebo "nie". Škála pozostáva zo 100 výrokov vzťahujúcich sa k jednotlivým dimenziám; celkovo je pozitívne orientovaných 74 výrokov a negatívne 26 výrokov. (Cano, D, 1998)

Dotazník Classroom Environment Scale (CES). Dotazník patrí medzi najpoužívanejšie metódy v oblasti nášho záujmu práce. Určený je pre žiakov druhého stupňa základných škôl a stredných škôl. Dotazník CES vznikol v USA v 70. rokoch. Jeho autormi sú psychológ E.J. Trickett a psychiater R.H. Moos (1973). Najprv mal dotazník 242 otázok, ktoré merali

celkom 13 premenných. Neskôr sa dotazník skrátil na 100 otázok z 9 premennými. V roku 1982 Australan B.J.Fraser vytvoril redukovanú verziu , ktorá obsahuje 24 otázok. Dotazník umožňuje posúdiť sociálnu klímu pri vyučovaní podľa šiestich premenných. O tomto pretvorení dotazníku si budeme hovoriť neskôr na ďalších stranách ako súčasť empirickej časti, kde v rámci nášho výskumu sme práve tento dotazník použili. (Cano, D. 1998)

Dotazník Individualized Classroom Environment Questionnaire (ICEQ). Tento dotazník vyvinul J. Fraser (1990) a meria prostredie triedy. Dotazník má 25 otázok a je určený pre druhý stupeň ZŠ i stredné školy. Umožňuje posúdiť prostredie v triede na základe piatich dimenzií 1. personalizácia, 2. participácia, 3. nezávislosť, 4. skúmanie, 5. diferenciacia . (Cano, D, 1998)

4.1 význam skúmania klímy triedy

Podstatou skúmania podobných problematík ako je klíma triedy a vecí s ňou súvisiace je poznanie a najmä možnosť jej menenia a ovplyvňovania v záujme skvalitnenia. Na základe výsledkov a tak zistených pozitív a negatív, ktoré sme zistili je potrebné sa tak zamyslieť a realizovať potrebné opatrenia na zmenu v tých oblastiach, ktoré to potrebujú , ktoré v našom zistení dosahovali hodnoty a zistenia, ktoré už nie sú želané. Našimi zisteniami a výsledkami tak môžeme vykonávať rôzne opatrenia potrebné na želanú zmenu a využívať rôzne techniky.

Nesporne dôležitým významom je aj to, že tak máme možnosť sledovať ako sa trieda vyvíja a aj jej klíma, sledovať ako sa rozvíjajú vzťahy v triede a spolupráca, obľúbenosť a neobľúbenosť v triede a podobne. Na základe tohto potom môžeme ďalej riešiť veci, potrebné k zlepšeniu klímy triedy. Za najčastejšie kriticky hodnotené postoje zo strany žiakov boli zistené oblasti postoja učiteľa k žiakom a jeho klasifikovanie spolužiakov, preťaženie a únava, nedostatok humoru a dôvery k žiakom učiteľom. (Petlák,E, 2006)

4.2 výskumy niektorých autorov v Čechách na Slovensku

Tejto problematike sa vo svete, ale i u nás a u našich susedov venovalo viacero odborníkov a pedagógov, ktorí robili mnohé výskumy. Z nich vyberáme niektoré. J. Lašek v roku 1992 robil výskum, ktorý bol zameraný na zisťovanie rozdielov aktuálnej a preferovanej klímy 4 a 5 ročníkov mestských škôl. vo výskume bolo dokázané, že žiaci hodnotili spokojnosť a súťaživosť ako nadpriemernú, súdržnosť a nezhody („trenice“) ako priemerné a náročnosť práce v škole ako podpriemernú. V preferovanej klímy si bolo dokázané, že žiaci si viac prajú, aby bol kolektív a vzťahy súdržnejšie, zvýšenie spokojnosti v triede, zníženie nezhôd v triede a aj náročnosť učiva a práce v škole. boli zistené aj rozdiely u chlapcov a u dievčat. (Lašek, Mareš, In: Čáp, mareš., 2001. s.576)

M. Klusák a A. Škaloudová 1992 sa vo svojom výskume zamerali na druhý stupeň základných škôl. vo výskume vybraných tried autori zistili, že žiaci sú spokojní a práca v škole pre nich nebola príliš náročná. Podobne ako u Lašek a spomínaného vyššie sa aj v tomto výskume zistili u žiakov vysoké hodnoty súťaživosti a nezhôd aj nižšia súdržnosť tried. veľmi kladným zistením aj s využitím do praxe ej poznatok, že žiaci prejavovali dobré vzťahy s vyučujúcimi a spokojnosť podieľania sa na tvorbe výučby. opačne žiaci hodnotili zodpovednosť a samostatnosť. veľkým prekvapením zvlášť v období, keď sa začínajú do škôl uplatňovať alternatívne a inovatívne postupy bolo zistenie, že žiaci viac preferujú hromadné vyučovacie postupy (40 až 60%), ako individuálne (20-30%). s ďalších návrhov žiakov bolo zvýšiť akceptáciu ich názorov a možnosť väčšieho priestoru pre diskusiu na hodinách.

E. Gajošová (1998) poukazuje výsledkami z rôznych výskumov a svojej praxe a experimentu na dôležitosť humanizácie školy. Popisuje ako humanizovaná školská klíma výrazne pozitívne vplýva na osobnostný rozvoj žiakov, rozvoj sociálnych vzťahov v triede a aj vzťahov vôbec ako aj vzťahy učiteľ - žiak

5 Výskum

5.1 Základné časti realizovaného výskumu

V teoretickej časti našej práce sme sa na základe našej i zahraničnej literatúry snažili poskytnúť náhľad na danú tému z teoretického hľadiska. Popísali sme a vysvetlili jednotlivé pojmy súvisiace s problematikou, faktory podieľajúce sa na klíme v triede, taktiež sme popísali aj možnosti skúmania klímy v triedach. taktiež sme sa v krátkosti zaoberali prehľadom výskumov u nás a v zahraničí, ktoré skúmali a zaoberali sa problematikou klímy školy a triedy.

Empirickú časť našej práce tvorí výskum, kde skúmame klímu tried druhého stupňa základných škôl. Ako výskumnú metódu sme použili dotazníky dva štandardizované a jeden nami vytvorený a taktiež aj rozhovor, čím sme získali potrebné informácie pre našu potrebu.

5.1.1 výskumný problém a ciele

výskumný problém sa týka zistenia hodnotenia úrovne sociálnej klímy v triedach druhého stupňa základných škôl. Našou prácou, by sme chceli zistiť viaceré informácie spojené s klímou triedy a to konkrétne vnímanie klímy triedy žiakmi a aj ich triednymi učiteľmi, zistenie rozdielov a odlišnosti vnímania klímy jednotlivých ročníkov.

Cieľom výskumu je potom zistiť rozdiely vo vnímaní klímy tried základných škôl tak na úrovni žiakov daných tried ako aj učiteľov.

Hlavný cieľ sme si podrobnejšie rozčlenili na parciálne ciele: - zistiť stav a prípadné rozdiely vo vnímaní celkovej sociálnej klímy medzi jednotlivými triedami

-zistiť stav a prípadné rozdiely vo vnímaní celkovej sociálnej klímy medzi učiteľmi daných tried a žiakmi daných tried

-zistiť celkovú sociálnu klímu v jednotlivých ročníkoch základnej školy

-zistiť názory žiakov na vzťahy v triede, spokojnosť v triede, hádky v triede a aj na oblasti spojené s učivom a súťaživosťou

-zistiť názory žiakov na pozitíva/negatíva súvisiace so školou a triedou

- zistiť názory učiteľov na pozitíva/negatíva súvisiace so školou a k triedou

-zistiť názory žiakov na návrhy zmien v škole a v triede v ktorejkoľvek oblasti ich záujmu

-zistiť názory učiteľov na návrhy zmien v škole a v triede, v ktorejkoľvek oblasti

5.1.2 Stanovenie hypotéz

H1: Predpokladáme, že existuje rozdiel vo vnímaní klímy triedy u chlapcov a u dievčat.

Zdôvodnenie: V každej sociálnej skupine sa na určité situácie nájdu rôzne názory v rámci podskupín, alebo pohlaví, čo bolo vo viacerých výskumoch nielen súvisiacich s tou problematikou dokázané. Všeobecne môžeme povedať, že dievčatá sú kritickejšie v hodnotení ako chlapci. Podobné zistenia sa ukázali významné aj vo výskumoch Laška a Mareša, kde bol zachytený tento rozdiel

H2: Predpokladáme, že existuje rozdiel v hodnotení a vnímaní klímy triedy jednotlivých škálach medzi jednotlivými triedami a ich triednymi učiteľmi.

zdôvodnenie: Z prieskumov niektorých diplomových prác, ale aj odborníkov zaoberajúcich sa problematikou vyplynulo, že býva tento rozdiel patrný a zväčša kladnejšie postoje vychádzajú zo strany učiteľov.

H3: Predpokladáme, že existuje zápornejšie hodnotenie škál týkajúcich sa učiva a školskej práce zo strany žiakov ako zo strany učiteľov.

Zdôvodnenie: z rôznych zistení a článkov zaoberajúcich sa problematikou záujmu žiakov o učenie a prácu v škole sa dokázalo, že veľa detí práca v škole nezaujíma, alebo je pre nich ťažká.

H4: Predpokladáme, že existuje rozdiel vnímania a hodnotenia medzi jednotlivými ročníkmi v škálach zaoberajúcich sa súdržnosťou, vzťahmi v triede a spokojnosťou v triede.

5.1.3 Použité metódy

Náš výskum sme realizovali za pomoci dvoch štandardizovaných dotazníkov ato dotazníka sociálnej klímy školskej triedy a dotazníkom Naša trieda.

Prvý dotazník, Dotazník klímy školskej triedy vypracovaný ----- je určený žiakom 2.stupňa základnej školy a študentom stredných škôl. Dotazník obsahuje 24 otázok, kde sa odpovedá spôsobom áno - nie. jednotlivé otázky sú zamerané na nasledovné hľadiská: 1. zaujatie žiaka školskou prácou

2. vzťahy medzi žiakmi v triede
3. učiteľova pomoc žiakom
4. orientácia žiakov na úlohy
5. poriadok a organizovanosť
6. jasnosť pravidiel

Dotazník sa vyhodnocoval podľa zadania v priloženom manuály k dotazníku a to teda kladné odpovede sa hodnotili tromi bodmi záporné odpovede sa hodnotili jedným bodom. vynechané odpovede, prípadne odpovede, kde žiaci uviedli obe možno sa skórovalo dvoma bodmi. Otázky 3,4,7,8,12,13 mali opačné hodnotenie. celkové hodnotenie klímy mohlo dosahovať rozmedzie od 24 do 72 bodov.

Spracované údaje zobrazujeme v tabuľkách a grafoch, pričom uvádzame pri niektorých hľadiskách aj porovnanie jednotlivých premenných.

Druhým dotazníkom je **Dotazník Naša trieda**, ktorý je modifikáciou dotazníku My Class Inventory autorov B.J.Frasera a D.L.Fischera. U nás modifikáciu urobil Lašek v roku 1991, ktorý aj sám dotazník aplikoval. Dotazník sa skladá z 25 položiek s možnosťou odpovedí áno/nie, ktoré sa v päťiciach vždy a znovu zameriavajú na oblasti:

1. spokojnosť v triede
2. súťaživosť v triede
3. súdržnosť triedy
4. obtiažnosť v učení
5. trenice v triede.

Dotazník sme vyhodnocovali podľa priloženého manuálu k dotazníku. Kladné odpovede sa hodnotili hodnotou 3 a záporné hodnoty hodnotou 1 pri odpovediach, kde nebola zakrúžkovaná odpoveď, alebo kde bol obe odpovede sa hodnotili hodnotou 2. Otázky 6, 9, 10, 16, 24 sme skórovali opačným hodnotením. Pozitívnu klímu signalizovali

vysoké hodnoty v položkách súdržnosť triedy a spokojnosť v triede a nízke hodnoty pri súťaživosti v triede, obtiažnosť v učení a trenice v triede.

Spracované údaje zobrazujeme v tabuľkách a grafoch, pričom uvádzame pri niektorých hľadiskách aj porovnanie jednotlivých premenných.

Okrem štandardizovaných dotazníkov sme náš výskum realizovali aj za pomoci nami položených pomocných a doplňujúcich otázok pre lepšie a bližšie zhodnotenie klímy daných tried základnej školy. Tieto otázky sme položili tak žiakom ako aj triednym učiteľom daných tried. Nami doplnené otázky boli nasledovné: Máš svoju školu a triedu rád? Prečo? ČO?

Čo by si zmenil vo svojej škole a v triede?

Na tieto otázky mali voľné odpovede, kde mohli respondenti odpovedať podľa vlastného postoja k daným otázkam.

5.1.4 charakteristika výskumnej vzorky

výskum prebiehal v Nitre na základnej škole Kniežat'a Pribinu . V rámci školy bolo rozdanych spolu 116 dotazníkov u žiakov 5 až 9 ročníka a u ich triednych učiteľov. Dotazníky boli dopĺňané učiteľmi a aj rozhovorom s nimi. Podľa pohlavia sa výskumu zúčastnilo 47 chlapcov/mužov a 69 dievčat/žien. Použitelnosť dotazníkov bola 100% nakoľko sa vrátili všetky rozdane dotazníky k čomu prispela osobná účasť pri vyplňovaní a vlastné zozbieranie dotazníkov.

<i>Trieda</i>	Počet žiakov spolu	Počet dievčat	Počet chlapcov	Učitelia
5.A	30	16	14	1
6.B	27	17	10	1
7.B	20	12	8	1
8.A	21	13	8	1
9.A	13	7	6	1
<i>Spolu</i>	116	65	46	5

Tabuľka 1 Respondenti v našom výskume

Pred samotným vyplňovaním dotazníkov sme respondentov teda žiakov a učiteľov oboznámili s cieľom výskumu a tiež z účelom, na ktoré budú použité. Respondentov sme poučili o spôsobe vyplňania dotazníka, pričom jeho vyplnenie bolo anonymné, jedine čo bolo uvedené bolo pohlavie. taktiež bolo vysvetlené, že dotazník nemerá žiadnu inteligenciu ani rozumové schopnosti a, že neexistujú zlé alebo dobré odpovede. Žiaci boli upozornení na to, aby do dotazníky vyplňovali svoje názory a so svojimi spolužiakmi si neradili. Čas práce s dotazníkom sa pohyboval v rozmedzí 20 -25 minút.

S celkovým priebehom sme spokojní nakoľko práca so žiakmi aj učiteľmi bola ústretová a na oboch stranách bola ochota a spolupráca.

5.2 Analýza a interpretácia výsledkov výskumu

Na spracovanie a vyhodnocovanie výsledkov nášho výskumu sme použili program SPSS 8.0 For windows a microsoft office excel.

Škála	Pohlavie	N	Mean	Std.Deviation	t	Mean Difference	p
zaujatie žiaka školskou prácou	Chlapci	47	6,32	2,29	-1,39	-0,65	0,43
	Dievčatá	64	6,97	2,54	-1,41	-0,65	
vzťahy medzi žiakmi	Chlapci	47	9,79	1,83	-0,28	-0,1	0,12
	Dievčatá	64	9,89	2,04	-0,28	-0,1	
učiteľova pomoc žiakom	Chlapci	47	8,7	2,34	0,3	0,14	0,48
	Dievčatá	64	8,56	2,53	0,3	0,14	
orientácia žiakov na úlohy	Chlapci	47	7,64	1,76	0,33	0,11	0,95
	Dievčatá	64	7,53	1,65	0,33	0,11	
poriadok a aorganizovanosť	Chlapci	47	7,34	1,65	-1,66	-0,47	0,14
	Dievčatá	64	7,81	1,34	-1,61	-0,47	

Tabuľka 2 Dotazník klímy školskej triedy, porovnanie chlapcov a dievčat v celkovom hodnotení jednotlivých položiek

N = početnosť

Mean= priemer

STD Deviation = štandardná odchýlka

T = testovacie kritérium

p = signifikancia

mean difference =rozdiel priemerov

Ako vidíme v tabuľke 2, kde porovnáваме chlapcov a dievčatá v dotazníku klímy školskej triedy narazili sme na rôzne zistenia. Štatisticky významné potvrdenia v jednotlivých škálach sa nám síce nepotvrdili v rozdieloch odlišného vnímania pohlaví. Ak sa však pozrieme na tabuľku a na jednotlivé priemerné hodnoty volené jednotlivými pohlaviami pri škálach určité nepatrné rozdiely vidieť. Najväčší rozdiel priemerov i keď štatisticky nevýznamný sme zistili v škále jasnosti pravidiel, kde vyššie skóre sme zachytili u dievčat ako u chlapcov. Ďalšie medzipohlavné rozdiely vo vnímaní a hodnotení jednotlivých škál sme nezaznamenali. Obe pohlavia teda tak chlapci ako aj dievčatá hodnotili a skórovali jednotlivé škály veľmi podobne, čo môžeme hodnotiť aj ako pozitívny signál vo vzťahu ku klímy triedy, kde obe strany vnímajú a hodnotia škály podobne. Vo vnímaní jednotlivých škál sa prejavilo zväčša pozitívne hodnotenie. Menej pozitívne hodnotenia sme zaznamenali u oboch pohlaví v položkách zaujatosti žiaka školskou prácou. Najpozitívnejšie sa naopak hodnotila škála vzťahov medzi žiakmi a to u oboch pohlaví, čo je nesporne ďalším ukazovateľom pozitívnej klímy školskej triedy.

Škála	Pohlavie	N	Mean	Std.Deviation	t	Mean Difference	p
Spokojnosť v triede	Chlapci	47	10,34	2,59	-0,22	-0,65	0,7
	Dievčatá	64	10,45	2,63	-0,23	-0,1	
Trenice v triede	Chlapci	47	10,77	2,83	-0,11	-0,1	0,49
	Dievčatá	64	10,83	3,04	-0,11	0,14	
súťaživosť	Chlapci	47	11,62	3,07	-1,6	0,14	0,22
	Dievčatá	64	12,5	2,71	-1,57	0,11	
Obťažnosť učenia	Chlapci	47	9,66	2,52	1,45	0,11	0,45
	Dievčatá	64	8,89	2,93	1,48	-0,47	
súdržnosť triedy	Chlapci	47	9,32	2,82	0,12	-0,47	0,3
	Dievčatá	64	9,25	3,09	0,12	-0,35	

Tabuľka 3 Dotazník Naša trieda MCI - porovnanie chlapcov a dievčat v celkovom hodnotení jednotlivých položiek

N = početnosť

Mean= priemer

STD Deviation = štandardná odchýlka

T = testovacie kritérium

p = signifikancia

Mean difference = rozdiel priemerov

Podobne ako aj v dotazníku klímy školskej triedy ani v tomto dotazníku sa nám nepodarilo zachytiť štatisticky významné rozdiely medzi pohlaviami v hodnotení jednotlivých škálach. No aj napriek tomu tu môžeme vidieť nepatrné zistenia. V rozdieloch priemerov medzi pohlaviami môžeme vidieť u položiek súťaživosť a náročnosti učiva. Tieto zistenia sú síce štatisticky nevýznamné, ale ich rozdiel priemerov vykazuje rozdiel takmer jedného bodu. Zistenie rozdielnosti vnímania v oblasti učenia školských povinností môžeme vidieť u oboch dotazníkov, že tieto položky sú negatívne tak u dievčat ako aj u chlapcov, kde viac negatívne túto položku hodnotia chlapci. Najpozitívnejšie hodnotenia v tomto dotazníku môžeme vidieť u škál súdržnosť triedy a spokojnosť triedy, čo sú ukazovatele priaznivej klímy v triede. Najnegatívnejšie hodnotenia sme zaznamenali v položkách trenice/ hádky a súťaživosť v triede. V položke súťaživosť v triede sme celkovo aj v odlišných komparáciách zistili, že táto položka býva najnegatívnejšie hodnotená, teda v triedach býva veľká súťaživosť, čo vnímajú rovnako chlapci ako aj dievčatá. Keď sa pozrieme na výsledky v tabuľkách podľa priemerného skóre u dievčat a u chlapcov môžeme zhodnotiť a povedať, že sme nezistili medzipohlavný rozdiel vo vnímaní jednotlivých položiek a nemôžeme povedať, že chlapci alebo dievčatá vnímajú niektoré položky a škály pozitívnejšie alebo negatívnejšie.

V súhrne keď si porovnáme oba dotazníky môžeme povedať, že v triedach prevláda zväčša pozitívna klíma, ktorú vnímajú tak chlapci ako aj dievčatá avšak narazili sme aj v hodnotách priemerného skóre aj na negatívne hodnotenia niektorých škál ako boli obťažnosť učenia, súťaživosť v triedach a občasné trenice a hádky. V oboch dotazníkoch sme nezistili štatisticky významné rozdiely v rozličnom vnímaní a hodnotení medzi pohlaviami. Isté negatívne hodnotenia sa prejavili v súťaživosti v triede a v občasných treniciach, ktoré žiaci bližšie špecifikovali v otázkach s otvorenou odpoveďou a taktiež pri položkách zaoberajúcimi sa učením a učivom. Pozitívne hodnotenia sa prejavili v položkách spokojnosti v triede, súdržnosti triedy a v položke vzťahov medzi žiakmi. Deti kladne hodnotili aj jasnosť pravidiel a taktiež učiteľovu pomoc žiakom.

Škála	Ročník	N	Mean	Std Deviatio	F	p
Zaujatie žiaka školskou prácou	5	30	7,600	2,000	2,382	0,050
	6	20	7,000	3,100		
	7	27	6,200	2,000		
	8	21	6,400	2,300		
	9	13	5,400	2,400		
Vzťahy medzi žiakmi	5	30	9,400	1,700	2,802	0,029
	6	20	9,000	2,500		
	7	27	10,100	1,400		
	8	21	10,000	1,400		
	9	13	10,000	2,270		
Učiteľova pomoc žiakom	5	30	9,800	1,900	6,078	0,000
	6	20	9,000	2,700		
	7	27	7,900	1,700		
	8	21	8,100	1,900		
	9	13	6,300	1,800		
Orientácia žiakov na úlohy	5	30	7,600	1,700	1,262	0,290
	6	20	7,900	1,770		
	7	27	7,780	1,690		
	8	21	6,860	1,530		
	9	13	7,600	1,600		
Poriadok a organizácia	5	30	7,700	1,400	1,160	0,333
	6	20	10,650	1,530		
	7	27	7,560	1,580		
	8	21	7,240	1,450		
	9	13	7,300	1,200		
Jasnosť pravidiel	5	30	10,600	2,000	5,239	0,001
	6	20	8,150	2,250		
	7	27	10,000	2,090		
	8	21	10,620	1,360		
	9	13	7,700	2,600		

Tabuľka 4 súhrne porovnanie jednotlivých tried v jednotlivých položkách v dotazníku klímy školskej triedy

N = početnosť

Mean= priemer

STD Deviation = štandardná odchýlka

F= hodnota f testu

p = signifikancia

Ako vidíme v súhrnej tabuľke porovnania a skórovania jednotlivých ročníkov v konkrétnych škálach dotazníka klímy školskej triedy v tomto porovnaní už môžeme vidieť viaceré štatisticky významné zistenia. Tieto sa nám potvrdili v položkách jasnosti pravidiel, učiteľovej pomoci žiakom, vzťahov medzi žiakmi a zaujatím žiaka školskou prácou.

Jednotlivé porovnania ročníkov a škál si uvedieme neskôr v bližšom analyzovaní výsledkov. Už v tejto tabuľke však môžeme povedať, že sme zistili významné zistenia, ktoré sú zaujímavé. Najvýznamnejším rozdielom v súhrnnom zhodnotení výsledkov

môžeme vidieť v škále učiteľovej pomoci žiakom, kde najvýznamnejší rozdiel vidieť u ročníkov 5 a 9, kde pozitívnejšie hodnotenie dali žiaci piateho ročníka než žiaci deviateho ročníka. Naopak v položke vzťahov medzi žiakmi vidieť rozdiel práve opačný. Väčšie skórovanie sme zachytili u žiakov deviateho ročníka než u žiakov piateho ročníka, čo sme do istej miere aj predpokladali, že kladnejšie hodnotenie tejto škály bude u žiakov deviateho ročníka než u žiakov piateho ročníka. Nevýznamné zistenia môžeme vidieť v súhrnných položkách pri poriadku a organizácii a orientácie žiakov na úlohy, kde neboli zistené rozdiely medzi žiakmi jednotlivých ročníkov.

Škála	Ročník	N	Mean	Std Deviatio	F	p
Spokojnosť v triede	5	30	9,770	3,130	4,062	0,004
	6	20	10,650	2,660		
	7	27	10,070	1,900		
	8	21	12,190	2,340		
	9	13	9,310	1,440		
Hádky a trenice	5	30	11,700	3,060	2,879	0,026
	6	20	11,400	2,500		
	7	27	9,960	2,750		
	8	21	9,520	2,790		
	9	13	11,620	3,100		
Súťaživosť v triede	5	30	12,400	2,770	0,590	0,671
	6	20	12,150	3,300		
	7	27	12,440	2,150		
	8	21	11,950	2,580		
	9	13	11,080	4,210		
Obtiažnosť učenia	5	30	9,030	2,810	0,693	0,598
	6	20	9,050	3,330		
	7	27	9,440	2,740		
	8	21	8,710	2,030		
	9	13	10,230	3,030		
Súdržnosť triedy	5	30	8,670	3,030	2,732	0,033
	6	20	8,650	2,700		
	7	27	9,190	2,900		
	8	21	11,100	2,790		
	9	13	8,920	2,840		

Tabuľka 5 súhrnne porovnanie jednotlivých tried v jednotlivých položkách v dotazníku Naša trieda (MCI)

N = početnosť

Mean= priemer

STD Deviation = štandardná odchýlka

F= hodnota f testu

p = signifikancia

Podobne ako v predošlej tabuľke zaoberajúcou sa porovnávaním jednotlivých tried v

jednotlivých škálach aj tu sme zistili štatisticky významné zistenia. Tie sa potvrdili v škálach súdržnosti triedy, kde v celkovom pohľade môžeme vidieť rôzne hodnoty vnímania hodnotenia tejto škály v triedach. Podobne je to aj u škál hádok a treníc a spokojnosť v triede. Celkovo z tejto tabuľky môžeme povedať, že vo všetkých triedach prevláda vysoká súťaživosť, ktorá sa nám potvrdila aj pri vnímaní a hodnotení oboch pohlaví. Najpozitívnejšie hodnotenia sa prejavili v škálach spokojnosti v triede a najnegatívnejšie v súťaživosti v triedach. Celkovo však môžeme povedať, že v triedach panuje pozitívna klíma, kde sa však objavuje aj súťaživosť a občasné hádky a trenice. Najväčšiu spokojnosť v triede vidieť u žiakov ôsmeho ročníka podobne ako vo vnímaní a hodnotení škály súdržnosti triedy.

V nasledujúcich častiach rozoberieme a budeme analyzovať jednotlivé zistenia a výsledky v škálach jednotlivých ročníkov voči iným ročníkom. Robíme tak aj kvôli jednotlivým štatisticky významným zisteniam a pokladáme tieto výsledky za zaujímavé a dôležité. Budeme tak analyzovať škály v dvoch dotazníkoch a to v dotazníku klímy školskej triedy a dotazníku Naša trieda.

Tabuľka 6 Porovnanie škály zaujatie žiaka školskou prácou

Subškála	Porovnávací ročník	Ročníky	Mean Difference	p
Zaujatie žiaka školskou Prácou	Piaty	Šiesty	0,550	0,427
		Siedmy	1,378	0,032
		Ôsmy	1,171	0,088
		Deviaty	2,139	0,008
	Šiesty	Piaty	-0,550	0,427
		Siedmy	0,828	0,243
		Ôsmy	0,621	0,407
		Deviaty	1,589	0,065
	Siedmy	Piaty	-1,378	0,032
		Šiesty	-0,828	0,243
		Ôsmy	-0,206	0,767
		Deviaty	0,761	0,348
	Ôsmy	Piaty	-1,171	0,088
		Šiesty	-0,621	0,407
		Siedmy	0,206	0,767
		Deviaty	0,967	0,254
	Deviaty	Piaty	-2,139	0,008
		Šiesty	-1,589	0,065
		Siedmy	-0,761	0,348
		Ôsmy	-0,967	0,254

Mean difference = rozdiel priemerov

p = signifikancia (štatistická významnosť)

V nasledujúcej tabuľke porovnávame škálu zaujatia žiaka školskou prácou jednotlivých ročníkov voči iným ročníkom. Aj v tejto tabuľke ako môžete vidieť vo zvýraznených položkách sme zistili štatisticky významné zistenia. Najvýraznejšie a

najväčšie zistené rozdiely vidieť v piatom ročníku voči ročníkom siedmemu a deviatemu a ako to možno vidieť aj pri porovnaní siedmeho ročníka voči piatemu ročníku a podobne ako u deviateho. Voči týmto dvom ročníkom je rozdiel v priemeroch u deviateho ročníka až o dva body voči siedmemu ročníku je to o niečo menej. Značný rozdiel medzi deviatym a piatym ročníkom si môžeme vysvetliť aj tým, že žiaci deviateho ročníka sú v poslednom absolventskom ročníku a v dobe nášho skúmania sa sústreďovali na výber školy, v ktorej budú ďalej pokračovať a mnohí so žiakov už aj vedeli o ich prijatí neprijatí a aj v nami rozšírenom dotazníku uviedli, že v súčasnosti pre nich učenie nie významný prvok, kdežto u piateho ročníka je záujem o učenie značne kladnejší aj vďaka adaptovaniu sa na druhý stupeň, ktorý práve prešli a učivá jednotlivých predmetov sú pre žiakov v tomto období zaujímavejšie ako u deviatikov, u ktorých môžeme predpokladať aj istú rebeliou voči škole. U ostatných ročníkov sme významné zistenia nezachytili a ako sme aj predpokladali táto položka dosahovala menšie hodnoty u všetkých ročníkov.

Subškála	Porovnávací ročn	Ročníky	Mean Difference	p
Vzťahy Medzi Žiakmi	Piaty	Šiesty	0,433	0,428
		Siedmy	-0,715	0,156
		Ôsmy	-1,329	0,015
		Deviaty	-0,567	0,367
	Šiesty	Piaty	-0,433	0,428
		Siedmy	-1,148	0,041
		Ôsmy	-1,762	0,003
	Siedmy	Deviaty	-1,000	0,139
		Piaty	0,715	0,156
		Šiesty	1,148	0,041
		Ôsmy	-0,614	0,266
	Ôsmy	Deviaty	0,148	0,816
		Piaty	1,329	0,015
		Šiesty	1,762	0,003
		Siedmy	0,614	0,266
	Deviaty	Deviaty	0,762	0,255
		Piaty	0,567	0,367
		Šiesty	1,000	0,139
		Siedmy	-0,148	0,816
			Ôsmy	-0,762

Tabuľka 7 Porovnanie jednotlivých ročníkov voči iným ročníkom v škále vzťahov medzi žiakmi

mean difference = rozdiel priemerov

p = signifikancia

V tejto tabuľke ako môžete vidieť porovnáваме jednotlivé ročníky v škále vzťahov medzi žiakmi. Aj tu sme zistili významné zistenia. Rozdiely v tejto položke sú významné

medzi ročníkom šiestym voči siedmemu a ôsmemu ročníku, kde pozitívnejšie voľby môžeme sledovať u siedmeho ročníka. Najvýznamnejší štatisticky rozdiel vidíme pri porovnaní šiesteho ročníka a ôsmeho ročníka, i keď podľa priemerov vo vyššie uvedenej tabuľke sa nám to zdať nemusí. Ďalší rozdiel môžeme vidieť v porovnaní piateho a ôsmeho ročníka. Kladnejšie túto položku hodnotia ôsmaci, čo si môžeme vysvetliť dlhodobejším pôsobením triedy a teda bližšími sociálnymi kontaktmi a trvalejším vzťahmi ako u mladších žiakov, kde sa stáva, že v piatom ročníku sa kolektív triedy ešte utvára aj prísunom nových spolužiakov napríklad z vidieka a iných škôl. V iných ročníkoch sme významné zistenia nezaznamenali.

Subškála	Porovnávací ročník	Ročníky	Mean Difference	p
Učiteľova pomoc žiakom	Piaty	Šiesty	0,800	0,220
		Siedmy	1,726	0,005
		Ôsmy	1,086	0,092
		Deviaty	3,492	0,000
	Šiesty	Piaty	-0,800	-0,800
		Siedmy	0,926	0,926
		Ôsmy	0,286	0,286
		Deviaty	2,692	2,692
	Siedmy	Piaty	-1,726	0,005
		Šiesty	-0,926	0,165
		Ôsmy	-0,640	0,329
		Deviaty	1,766	0,022
	Ôsmy	Piaty	-1,086	0,092
		Šiesty	-0,286	0,684
		Siedmy	0,640	0,329
		Deviaty	2,407	0,003
	Deviaty	Piaty	-3,492	0,000
		Šiesty	-2,692	0,001
		Siedmy	-1,766	0,022
		Ôsmy	-2,407	0,003

Tabuľka 8 Porovnanie jednotlivých ročníkov voči iným ročníkom v škále učiteľova pomoc žiakom

mean difference = rozdiel priemerov

p = signifikancia

Už pri pohľade na tabuľku môžeme vidieť, že v tejto položke sme dospeli k viacerým štatisticky významným zisteniam. Najväčšie z nich môžeme vidieť u deviateho ročníka, ktorý sa v tejto položke hodnotenia líši u všetkých ročníkov. Okrem deviateho ročníka môžeme vidieť rozdiel vo vnímaní a hodnotení tejto položky aj u žiakov siedmeho ročníka voči piatemu ročníku. Voči deviatemu ročníku všetky ročníky volili pozitívnejšie odpovede, kde rozdiel v priemeroch dosahoval aj tri body. Najpozitívnejšie hodnotenie

tejto škály môžeme vidieť u piateho ročníka, kde žiaci aj v nami rozšírenom dotazníku potvrdili, že triedny učiteľ sa im venuje a v prípade potreby je tu i ochota pomoci žiakom zo strany učiteľa. U deviatakov sa ukázala táto škála negatívne hodnotená, čo si môžeme vysvetliť nie príliš kladným vzťahom z triednym učiteľom.

Subškála	Porovnávací ročník	Ročníky	Mean Difference	p
Orientácia Žiakov Na úlohy	Piaty	Šiesty	-0,267	0,585
		Siedmy	-0,144	0,747
		Ôsmy	0,776	0,108
		Deviaty	-0,059	0,916
	Šiesty	Piaty	0,267	0,585
		Siedmy	0,122	0,806
		Ôsmy	1,043	0,050
		Deviaty	0,208	0,730
	Siedmy	Piaty	0,144	0,747
		Šiesty	-0,122	0,806
		Ôsmy	0,921	0,063
		Deviaty	0,085	0,881
	Ôsmy	Piaty	-0,776	0,108
		Šiesty	-1,043	0,050
		Siedmy	-0,921	0,063
		Deviaty	-0,835	0,163
	Deviaty	Piaty	0,059	0,916
		Šiesty	-0,208	0,730
		Siedmy	-0,085	0,881
		Ôsmy	0,835	0,163

Tabuľka 9 Porovnanie jednotlivých ročníkov voči iným ročníkom v škále orientácia žiakov na úlohy dotazníku klímy školskej triedy

mean difference = rozdiel priemerov

p = signifikancia

V tejto škále sme nezaznamenali veľa štatisticky významných dát pre našu interpretáciu. Jediným významným zistením bola odlišnosť hodnotenia u šiesteho a ôsmeho ročníka, kde pozitívnejšie túto položku hodnotili žiaci šiesteho ročníka ako žiaci ôsmeho ročníka. V ostatných ročníkoch sa rozdiely nezaznamenali, čo sme mohli vidieť aj u podobných tabuliek zaoberajúcich sa touto položkou. Ak sa na ňu pozrieme bližšie môžeme konštatovať, že táto položka sa u všetkých ročníkov hodnotila menej pozitívne teda, žiaci tejto škále prisudzovali negatívne odpovede, čo vo vyhodnotení výsledkov sa nám ukázalo v nižších hodnotách tejto škály.

Subškála	Porovnávací ročník	Ročníky	Mean Difference	p
Poriadok A Organizácia	Piaty	Šiesty	-0,450	0,297
		Siedmy	0,144	0,715
		Ôsmy	0,462	0,277
		Deviaty	0,392	0,428
	Šiesty	Piaty	0,450	0,297
		Siedmy	0,594	0,178
		Ôsmy	0,912	0,052
		Deviaty	0,842	0,115
	Siedmy	Piaty	-0,144	0,715
		Šiesty	-0,594	0,178
		Ôsmy	0,318	0,464
		Deviaty	0,248	0,622
	Ôsmy	Piaty	-0,462	0,277
		Šiesty	-0,912	0,052
		Siedmy	-0,318	0,464
		Deviaty	-0,070	0,895
	Deviaty	Piaty	-0,392	0,428
		Šiesty	-0,842	0,115
		Siedmy	-0,248	0,622
		Ôsmy	0,070	0,895

Tabuľka 10 Porovnanie jednotlivých ročníkov voči iným ročníkom v škále poriadok a organizácia

mean difference = rozdiel priemerov

p = signifikancia

Podobne ako v predchádzajúcom zistení ani tu sme nezaznamenali viac významných zistení, okrem dvoch ročníkov a to šiesteho a ôsmeho. Aj v tejto škále sme zaznamenali pozitívnejšie hodnotenia v triede šiesteho ročníka, než u žiakov ôsmeho ročníka. V ostatných triedach bolo skórovanie tejto škály viac menej podobné a rozdiely v tejto škále boli pre nás nevýznamné.

Subškála	Porovnávací ročník	Ročníky	Mean Difference	p
Jasnosť Pravidiel	Piaty	Šiesty	-0,050	0,934
		Siedmy	0,600	0,277
		Ôsmy	-0,019	0,974
		Deviaty	2,831	0,000
	Šiesty	Piaty	0,050	0,934
		Siedmy	0,650	0,290
		Ôsmy	0,031	0,962
		Deviaty	2,881	0,000
	Siedmy	Piaty	-0,600	0,277
		Šiesty	-0,650	0,290
		Ôsmy	-0,619	0,307
		Deviaty	2,231	0,002
	Ôsmy	Piaty	0,019	0,974
		Šiesty	-0,031	0,962
		Siedmy	0,619	0,307
		Deviaty	2,850	0,000
	Deviaty	Piaty	-2,831	0,000
		Šiesty	-2,881	0,000
		Siedmy	-2,231	0,002
		Ôsmy	-2,850	0,000

Tabuľka 11 porovnanie jednotlivých ročníkov voči ostatným ročníkom v škále jasnosť pravidiel v dotazníku klíma školskej triedy

mean difference = rozdiel priemerov

p = signifikancia

V tejto škále sme zistili opäť významné zistenia. Aj z iných tabuliek vidieť, že žiaci deviateho ročníka sa často štatisticky významne odlišujú v hodnoteniach od ostatných ročníkov. V tomto prípade jasnosť pravidiel je zrejma hlavne u žiakov ročníkov päť až osem, kde sa tieto položky hodnotili vyššou hodnotou, teda pozitívnejšie a naopak u žiakov deviateho ročníka sa táto položka hodnotila nižšie v rozdiel v priemere dvoch bodov. Takéto postavenie sa tejto položke môžeme zdôvodniť momentálne vzdorovým obdobím voči pravidlám, kde žiaci tohto veku pravidlá zväčša prehliadajú a ignorujú a sú pre nich negatívne a vnímajú ich pre nich nevýznamne, čo nám do istej miery potvrdili aj triedni učitelia jednotlivých tried.

V druhom dotazníku, ktorý sme použili v našom výskume sme sa vyhodnocovali podobne ako v prvom jednotlivé škály v porovnaní s jednotlivými triedami. Na nasledujúcich stranách si rozoberieme a budeme analyzovať jednotlivé výsledky v týchto škálach: spokojnosť v triede, hádky a trenice, súťaživosť, obtiažnosť učiva, súdržnosť triedy.

Subškála	Porovnávací ročník	Ročníky	Mean Difference	p
Spokojnosť v triede	Piaty	Šiesty	-0,883	0,218
		Siedmy	-0,307	0,640
		Ôsmy	-2,424	0,001
		Deviaty	0,459	0,577
	Šiesty	Piaty	0,883	0,218
		Siedmy	0,576	0,431
		Ôsmy	-1,541	0,048
		Deviaty	1,342	0,130
	Siedmy	Piaty	0,307	0,640
		Šiesty	-0,576	0,431
		Ôsmy	-2,116	0,004
		Deviaty	0,766	0,360
	Ôsmy	Piaty	2,424	0,001
		Šiesty	1,541	0,048
		Siedmy	2,116	0,004
		Deviaty	2,883	0,001
Deviaty	Piaty	-0,459	0,577	
	Šiesty	-1,342	0,130	
	Siedmy	-0,766	0,360	
	Ôsmy	-2,883	0,001	

Tabuľka č. 12 Porovnanie jednotlivých ročníkov v škále spokojnosť v triede v dotazníku Naša trieda

mean difference =rozdiel priemerov

p = signifikancia

V škále spokojnosti triedy sme zistili významné rozdiely vo vnímaní a hodnotení u viacerých ročníkov s jedným ročníkom a to s ôsmym ročníkom. Ako vidíme v tabuľke vyššie ôsmy ročník voči ostatným ročníkom v tejto škále vykazuje dvoj až takmer trojbodové rozdiely. Ôsmy ročník v tejto škále volil najpozitívnejšie a zároveň najvyššie hodnotenia, čo je nesporne významným ukazovateľom priaznivej klímy v triede a spokojnosť so sociálnymi vzťahmi v triede. Podobne ako v ôsmom ročníku aj v ostatných ročníkoch bola voľba viac pozitívna, ale s o niečo nižším skóre. Najvyššie priemerné skóre ako je aj z tabuľky viditeľné mal ôsmy ročník a to hodnotu 12,19 a najnižšiu mal deviaty ročník a to hodnotu 9,31. V súvislosti s touto položkou sa niektorí žiaci tried k vzťahom a k spokojnosti v triede vyjadrovali aj v nami rozšírených otázkach, ktoré nám len potvrdzujú zväčša kladné hodnotenie. Bližšie sa analýze doplňujúcich otázok budeme zaoberať neskôr.

Subškála	Porovnávací ročník	Ročníky	Mean Difference	p
Hádky a trenice	Piaty	Šiesty	0,300	0,716
		Siedmy	1,737	0,023
		Ôsmy	2,176	0,008
		Deviaty	0,085	0,929
	Šiesty	Piaty	-0,300	0,716
		Siedmy	1,437	0,090
		Ôsmy	1,876	0,037
		Deviaty	-0,215	0,832
	Siedmy	Piaty	-1,737	0,023
		Šiesty	-1,437	0,090
		Ôsmy	0,439	0,597
		Deviaty	-1,652	0,088
	Ôsmy	Piaty	-2,176	0,008
		Šiesty	-1,876	0,037
		Siedmy	-0,439	0,597
		Deviaty	-2,092	0,040
	Deviaty	Piaty	-0,085	0,929
		Šiesty	0,215	0,832
		Siedmy	1,652	0,088
		Ôsmy	2,092	0,040

Tabuľka 13 porovnanie jednotlivých ročníkov v škále hádky a trenice dotazníkom naša trieda

mean difference = rozdiel priemerov

p = signifikancia

Ako vidíme v tabuľke aj v tejto škále sme dospeli k medziročným rozdielom. K týmto dochádza u všetkých ročníkov. Najvýraznejší je rozdiel ôsmeho ročníka voči iným ročníkom s tým, že táto trieda mala nižšie skóre v tejto položke, čo je ukazovateľom priaznivej klímy v triede a čo nám zároveň korešponduje aj s výsledkami predchádzajúcej tabuľky viažúcej sa k škále spokojnosti v triede, kde práve ôsmy ročník mal najpozitívnejšie hodnotenia. S malým odstupom je tu potom siedmy ročník, ktorý podobne ako ôsmy mal skôr menšie hodnoty tejto položky, negatívnejšie túto položku hodnotil piaty a deviaty ročník, ktorý skóroval túto škálu vo vyšších bodoch, ale v rozšírených odpovediach sme mali možnosť zistiť, že tieto trenice a hádky nie sú až také časté a zväčša sa vždy vyriešia.

Subškála	Porovnávací ročník	Ročníky	Mean Difference	p
Sút'áživosť v triede	Piaty	Šiesty	0,716	0,766
		Siedmy	0,023	0,954
		Ôsmy	0,008	0,590
		Deviaty	0,929	0,173
	Šiesty	Piaty	0,716	0,766
		Siedmy	0,090	0,732
		Ôsmy	0,037	0,828
		Deviaty	0,832	0,303
	Siedmy	Piaty	0,023	0,954
		Šiesty	0,090	0,732
		Ôsmy	0,597	0,562
		Deviaty	0,088	0,167
	Ôsmy	Piaty	0,008	0,590
		Šiesty	0,037	0,828
		Siedmy	0,597	0,562
		Deviaty	0,040	0,396
	Deviaty	Piaty	0,929	0,173
		Šiesty	0,832	0,303
		Siedmy	0,088	0,167
		Ôsmy	0,040	0,396

Tabuľka 14 Porovnanie ročníkov v škále súťaživosť v triede dotazníkom naša trieda

mean deffrence = rozdiel priemero

p = signifikancia

V tabuľke vyššie, ktorá nám zobrazuje jednotlivé rozdiely a skórovania jednotlivých ročníkov voči ostatným ročníkom sa nezistil ani v jednom ročníku štatisticky významný rozdiel. Hodnoty namerané v jednotlivých ročníkoch boli zväčša veľmi podobné a čo sa týka tejto položky zistili sme, že v triedach vo všetkých uvedených ročníkoch panuje relatívne vysoká súťaživosť, ktorú nám potvrdili nielen porovnania medzi jednotlivými ročníkmi, ale aj medzipohlavné porovnania. Na základe tejto tabuľky a výsledkov vyššie uvedených teda môžeme povedať, že v triedach je vysoká súťaživosť.

Subškála	Porovnávací ročník	Ročníky	Mean Difference	p
Obtiažnosť učiva	Piaty	Šiesty	-0,017	0,984
		Siedmy	-0,411	0,580
		Ôsmy	0,319	0,689
		Deviaty	-1,197	0,200
	Šiesty	Piaty	0,017	0,984
		Siedmy	-0,394	0,633
		Ôsmy	0,336	0,701
		Deviaty	-1,181	0,238
	Siedmy	Piaty	0,411	0,580
		Šiesty	0,394	0,633
		Ôsmy	0,730	0,371
		Deviaty	-0,786	0,406
	Ôsmy	Piaty	-0,319	0,689
		Šiesty	-0,336	0,701
		Siedmy	-0,730	0,371
		Deviaty	-1,517	0,127
	Deviaty	Piaty	1,197	0,200
		Šiesty	1,181	0,238
		Siedmy	0,786	0,406
		Ôsmy	1,517	0,127

Tabuľka 15 Porovnanie jednotlivých ročníkov v škále obtiažnosť učiva v dotazníku Naša trieda

mean difference = rozdiel priemerov

p = signifikancia

Podobne ako v predchádzajúcej tabuľke aj z tejto tabuľky je nám jasné, že v tejto položke sa nám nepodarilo získať významné zistenia a potvrdenia o rozdielnosti vnímania a hodnotenia tejto škály. V súhrne môžeme povedať, že všetky ročníky dosiahli v tejto škále rovnaké výsledky s tým, že túto položku hodnotia v priemere okolo deviatich bodov čo je v podstate znakom priaznivej klímy a, že žiaci nepocitujú veľkú námahu a obtiažnosť učiva. V rozšírených odpovediach, kde sa žiaci zamerali na učivo sme sa dozvedeli, že učiva je skôr veľa ako to, že by bolo obtiažnejšie podobne ako pri komparácii s učiteľmi, ktorí vyjadrili podobnú voľbu. Negatívnejšie túto škálu hodnotili žiaci deviateho ročníka a pozitívnejšie skôr žiaci ôsmeho ročníka.

Subškála	Porovnávací ročník	Ročníky	Mean Difference	p
Súdržnosť triedy	Piaty	Šiesty	0,017	0,984
		Siedmy	-0,519	0,498
		Ôsmy	-2,429	0,004
		Deviaty	-0,256	0,789
	Šiesty	Piaty	-0,017	0,984
		Siedmy	-0,535	0,529
		Ôsmy	-2,445	0,008
		Deviaty	-0,273	0,790
	Siedmy	Piaty	0,519	0,498
		Šiesty	0,535	0,529
		Ôsmy	-1,910	0,024
		Deviaty	0,262	0,788
	Ôsmy	Piaty	2,429	0,004
		Šiesty	2,445	0,008
		Siedmy	1,910	0,024
		Deviaty	2,172	0,035
	Deviaty	Piaty	0,256	0,789
		Šiesty	0,273	0,790
		Siedmy	-0,262	0,788
		Ôsmy	-2,172	0,035

Tabuľka 16 porovnanie ročníkov v škále súdržnosť triedy v dotazníku Naša trieda
 mean difference = rozdiel priemerov

p = signifikancia

V poslednej tabuľke viažúcej sa k porovnaniam ročníkov v dotazníku naša trieda sme sa opäť stretli s významnými rozdielmi v jednotlivých ročníkoch. Ako znovu vidíme podobne ako aj v iných škálach najväčšiu rozdielnosť sme zachytili u žiakov ôsmeho ročníka. Podobné zistenie sme zistili aj pri položke treníc v triede a spokojnosti v triede. Tí mali v tejto položke zároveň najpozitívnejšie voľby teda vyššie skórovanie, čo značí, že v triede je dosť vysoká súdržnosť. Naopak nižšiu súdržnosť sme zachytili v piatom a šiestom ročníku, kde u piatakov sme podobné zistenie aj predpokladali vzhľadom k tomu, že trieda môže byť pospájaná zo žiakov z iných tried z prvého stupňa a príchodom nových žiakov z vidieka a pod. Celkovo však môžeme povedať, že v triedach hlavne vyšších ročníkov je veľká súdržnosť a u žiakov nižších ročníkov je nižšia súdržnosť. Vysokú súdržnosť v triedach vyšších ročníkov môžeme vysvetliť aj tým, že žiaci sa navzájom poznajú lepšie a sú v dlhodobejšej interakcii a ako trieda spolu prežili mnoho akcií a zážitkov a situácií, ktoré postupom času túto súdržnosť upevňovali.

Ako sme už v úvode empirickej časti pri použitých technikách spomínali v našom výskume sme položili respondentom aj otázky s voľnými odpoveďami. Otázky boli Máš rád svoju školu a triedu rád? Prečo a čo? Druhou otázkou bola otázka Čo by si zmenila vo svojej škole a triede? My začneme vyhodnocovaním otázky prvej. Už pri prvom prečítaní si odpovedí a rozdelení si našich respondentov sme si všimli, že žiaci svoju triedu a školu majú celkom radi. Vo väčšine prípadov deti odpovedalo, že majú svoju školu a triedu radi, pričom odpovede viac sústredili na svoju triedu. Vo väčšine odpovedí vysvetľujú odpovede tým, že v triede majú svojich kamarátov, ktorých majú radi a je im s nimi dobre. Kladnejší postoj v celkovom hodnotení bolo zreteľnejší u dievčat ako u chlapcov. U chlapcov sme sa stretávali aj s názormi a výroky ako napríklad. „je tu nuda, musíme sa veľa učiť, skúšajú nás, musím tu chodiť“ Podobné výroky sa u chlapcov opakovali viackrát. Samozrejme nie všetci chlapci hodnotili túto otázku záporne. Podobne to môžeme vidieť aj u dievčat, kde negatívny postoj sa skôr spájal s tým, že v triede sa niekedy veľa kričí a je tam hluk, prípadne upozorňovali na občasné hádky v triede medzi niektorými spolužiakmi. V najväčšej miere prevládali ale kladné postoje.

V druhej otázke sa žiaci rozpisali viac ako v otázke prvej, kde mnoho z nich vyjadrilo veľa názorov a pripomienok a návrhov v súvislosti so zmenou v triede a v škole, čo sa následne prejaví v klíme školy, ale hlavne triedy. V najväčšej miere sa vyskytovali odpovede a návrhy súvisiace so zmenami vybavením školy a tvorbou rozvrhu. V súvislosti vybavením školy by menili zariadenie triedy farbu triedy, informatické vybavenie, nové tabule a podobne. Na farby v triede a v škole malo návrhov veľa žiakov a volili by živšie farby v triedach, kde farby by navodzovali lepšiu atmosféru a náladu. Žiaci taktiež by menili rozvrh hodín a niektoré hodiny, by chceli, aby boli častejšie alebo v inom poradí, prípadne, aby bolo menej hodín v niektorých dňoch a taktiež aby mali dlhšie prestávky na oddych. V ďalších návrhoch sa žiaci vyjadrovali k zmenám v spôsobe prístupu niektorých učiteľov a taktiež, aby ako trieda a mali možnosť chodiť spolu na výlety a exkurzie a také akcie, kde by sa ako trieda mohli viac zomknúť a spoznať. V menšej miere sa vyskytovali odpovede súvisiace už so spomínanými trenicami a hádkami, aby sa vyskytovali v menšom množstve a aby sa rýchlo vyriešili. Ak hovoríme o treniciach, tak žiaci tiež spomínali, že ak nastane situácia hádok väčšinou sa táto situácia vyrieši. V nasledujúcej časti si rozoberieme výroky jednotlivých ročníkov.

V piatom ročníku boli zo všetkých ročníkov najpozitívnejšie voľby, teda najviac

pozitívnych volieb tak u chlapcov ako aj u dievčat. Najčastejšie odpovede k zdôvodneniu svojich výrokov deti uvádzali priaznivé sociálne vzťahy medzi spolužiakmi, i keď niektoré deti upozornili aj na občasné hádky a rozbroje v triede a občasné posmievanie sa kamarátom/spolužiakom. Ďalšími vysvetleniami svojich pozitívnych hodnotení boli spolupráca v triede medzi spolužiakmi, zábava v triede, zmysel pre humor niektorých spolužiakov. Hlavne u dievčat sme zistili aj kladný postoj k učeniu a záujmu o niektoré veci. Chlapcom sa skôr páči v triede to, že sú väčšinou medzi sebou kamaráti a je v triede zábava.

V šiestom ročníku prevládali pozitívne ako aj negatívne voľby. V súvislosti s pozitívnymi voľbami sme zaznamenali kladné hodnotenie kamarátskych vzťahov, spoluprácou triedy pri niektorých aktivitách, spoločné zážitky u dievčat sme zaznamenali pozitívny vzťah k niektorým vyučovacím hodinám podobne ako u chlapcov ale v menšej miere. Pozitívne voľby sa tiež týkali zmyslu pre humor niektorých učiteľov a spolužiakov a prostredím triedy. Negatívne hodnotenia sa týkali občasných hádok a bitiek v triede medzi niektorými spolužiakmi, vyrušovaním niektorých spolužiakov a občasných narážok na niektorých spolužiakov a u chlapcov a u niektorých dievčat aj negatívna voľba v súvislosti s náročnosťou učiva a rozvrhu. K zmenám v triede a v škole sa žiaci šiesteho ročníka najviac vyjadrovali opäť v súvislosti so zmenou prostredia školy a triedy teda fyzikálneho a materiálneho vybavenia, ako ja z rozvrhom a usporiadaním hodín. Zaujímavými návrhmi boli návrhy týkajúce sa kolektívnych nápadov a aktivít, kde sa vyjadrovali k tomu, aby sa mohli viac zúčastňovať skupinových aktivít a triednych akcií mali tak možnosť bližšie sa spoznať a utužiť kolektív.

V siedmom, ôsmom a deviatom ročníku sme zaznamenali podobné názory a návrhy V súvislosti s otázkou či majú svoju školu/triedu radi a čo a prečo odpovedala väčšina áno s vysvetleniami ako napríklad. „mám tu svoju skupinu kamarátov, páčia sami niektoré predmety, máme tu rôzne aktivity, sme dobrý kolektív ...“ a v prípade zápornej odpovede sa najčastejšie vyskytovali názory ako : „je tu nuda, nemám tu veľa kamarátov, musím sa tu veľa učiť, nespravodliví učitelia ...“ Ako vidíme vysvetlení je mnoho a mnoho závisí aj od konkrétneho žiaka a k jeho prístupu ku škole. Veľkým pozitívom je však to, že väčšia časť odpovedala kladne. V súvislosti so zmenami v triede a v škole sme zaznamenali podobné zistenia ako v predchádzajúcich ročníkov, ktoré boli ešte obohatené o návrhy a pripomienky prístupov niektorých predpokladov a možnosti častejšieho kontaktu triedy ako celku. U posledného, končiaceho ročníka sme v prípade otázky prvej dostali skôr negatívne odpovede, zo zdôvodnením, že už pomaly končia a je tu pre nich

nuda a nie sú vždy až tak dobrý kolektív. K otázke zmien sa vyjadrovali podobne ako ostatní spolužiaci s iných ročníkov.

V závere môžeme povedať, že väčšina detí chodí do školy rado, v škole sa cítia príjemne, majú tu kamarátov a spolužiakov, s ktorými si rozumejú a niektoré z predmetov ich bavia. V prípade zmien sme zaznamenali množstvo návrhov, kde zväčša šlo o návrhy súvisiace s rozvrhom a jednotlivými predmetmi, prístupu pedagógov a s materiálno technickým vybavením a taktiež návrhy týkajúce sa „utužovania“ kolektívu.

Tieto otázky sme rovnako položili aj triednym učiteľom daných tried. V otázke prvej, kde sa mali vyučujúci vyjadriť k tomu, či chodia do školy a do ich triedy radi a prečo, sme získali kladne odpovede s rôznymi zdôvodneniami. Najčastejšie odkazy boli na spoluprácu medzi učiteľským zborom, vzťahu k svojej profesii, vzťahu a pozitívneho prístupu k deťom, možnosť seberealizácie. Vyskytli sa však aj negatívne stanoviská súvisiace s rozvrhom hodín podobne ako aj u žiakov a časovým plánom, ktorý nie vždy učiteľom vyhovuje. V otázke zmien v škole a v triede sa väčšina odvolávala podobne ako aj žiaci na materiálne vybavenie školy, estetickéjšie a podnetné prostredie s uvoľnenou atmosférou, možnosť dlhodobiejšieho pracovania s triednym kolektívom a väčšieho časového priestoru pre individuálnu prácu so žiakmi.

	Triedny učiteľ Ročníka	Skóre učiteľa	Skóre trieda
Zaujatie žiaka školskou prácou	Piaty	12,000	7,600
	Šiesty	12,000	7,000
	Siedmy	10,000	6,200
	Ôsmy	10,000	6,400
	Deviaty	10,000	5,400
Vzťahy medzi žiakmi	Triedny učiteľ Ročníka		
	Piaty	10,000	9,400
	Šiesty	12,000	9,000
	Siedmy	12,000	10,100
	Ôsmy	12,000	10,000
Deviaty	8,000	10,000	
Učiteľova pomoc žiakom	Triedny učiteľ Ročníka		
	Piaty	12,000	9,800
	Šiesty	12,000	9,000
	Siedmy	12,000	7,900
	Ôsmy	10,000	8,100
Deviaty	12,000	6,300	
Orientácia žiakov na úlohy	Triedny učiteľ Ročníka		
	Piaty	6,000	7,600
	Šiesty	11,000	7,900
	Siedmy	8,000	7,780
	Ôsmy	11,000	6,860
Deviaty	6,000	7,600	
Poriadok a organizácia	Triedny učiteľ Ročníka		
	Piaty	6,000	7,700
	Šiesty	6,000	10,650
	Siedmy	6,000	7,560
	Ôsmy	8,000	7,240
Deviaty	8,000	7,300	
Jasnosť pravidiel	Triedny učiteľ Ročníka		
	Piaty	12,000	10,600
	Šiesty	12,000	8,150
	Siedmy	12,000	10,000
	Ôsmy	12,000	10,620
Deviaty	12,000	7,700	

tabuľka 17 Súhrnné porovnanie hodnotenia jednotlivých škál triednych učiteľov a ich triedam v dotazníku klímy školskej triedy

V tejto časti nášho výskumu a jeho analyzovania a interpretácie sme sa zamerali na porovnanie triednych učiteľov a ich tried v dotazníku Naša trieda a jeho jednotlivých škál. Ako vidím aj v tabuľke vyššie zistili sme mnoho zistení, Nakoľko porovnáваме relatívne malú vzorku učiteľov voči triedam analýzu a interpretáciu sme robili na základe hrubého skóre učiteľov v jednotlivých škálach a priemerného skóre tried daných učiteľov.

V celkovom súhrne môžeme povedať, že triedni učitelia jednotlivých tried hodnotia jednotlivé škály pozitívnejšie a s vyšším skóre ako žiaci ich triedy. Môžeme si to vysvetliť aj tým, že svoju triedu vnímajú v pozitívom svetle, čo je kladným znakom ale na druhej strane sa môže stať, že niektoré veci a faktory učiteľ vnímať nemusí alebo ich nezaznamenáva. Najpozitívnejšie hodnotenie teda s najvyšším skóre učiteľov vidíme v škálach jasnosti pravidiel a učiteľova pomoc žiakom. Čiastočne sme toto zistenie aj predpokladali nakoľko vo všeobecnosti sa stáva, že učitelia svoju prácu a kontakt a pomoc žiakom hodnotili kladne a v domnení, že práca so žiakmi a s triedou je dostačujúca. Z

jednej strany pohľadu tento fakt môžeme vnímať ako kladný ale z pohľadu druhého je dôležité si uvedomiť, že nie vždy je táto mienka realitou. Práve možnosť skúmania klímy triedy aj prostredníctvom tohto dotazníka, ale aj za pomoc iných diagnostických metód je pre učiteľa vhodné, aby si zistil aj reflexiu zo strany žiakov a mal tak možnosť svoje konanie, správanie a prácu zhodnotiť a popracovať tak na sebe. Menej pozitívne učitelia hodnotia škály poriadok a organizácia a orientácia žiakov na úlohy, kde prevládajú zväčša menšie hodnoty skórovania. Ak sa pozrieme na priemerné hodnotenia týchto škál aj žiakov daných tried vidíme tu zhodu v hodnotení, kde podobné hodnotenie volili aj žiaci. Ak sa pozrieme na tabuľku bližšie môžeme vidieť viaceré odlišnosti v hodnotení jednotlivých škál medzi žiakmi tried a ich triednymi učiteľmi. Už vyššie sme spomínali rozdiely vo vnímaní a hodnotení škály učiteľovej pomoci žiakom, kde pozitívnejšie položku hodnotili triedni učitelia a menej naopak žiaci tried. Príčiny môžu byť rôzne ale vychádzajú aj s rozšírených otázok, ktoré nám pomohli pri analyzovaní a interpretovaní týchto dát sme zistili, že hodnotenie vyplýva hlavne z toho, že žiaci vnímajú pomoc zo strany učiteľa v menšej miere, isté výhrady mali k častým napomínaniam a tiež sme u niektorých žiakov vo viacerých triedach zistili aj tvrdenia, kde podľa nich učitelia až tak dokonale triedu nepoznajú, prípadne triedni učitelia s triedou robia aj veci, ktoré sa žiakom nepáčia. Podobné zistenia sme zachytili aj u škály orientácie žiakov na úlohy, kde opäť vyššie hodnoty boli zaznamenané u triednych učiteľov a menšie hodnoty u žiakov daných tried. Tieto vyššie hodnotenia zo strany učiteľov si môžeme vysvetliť tým, že učitelia sa snažia motivovať svojich žiakov k aktivitám a učenia úlohám tak, aby ich daná práca aktivity zaujali a zároveň tak viedli k zodpovednosti a aj k ponaučeniu. Na hodinách sa učiteľom môže tým pádom zdať, že žiaci majú o úlohy záujem, ale na druhej strane z pohľadu žiakov sú zistenia iné. U žiakov aj z ich odpovedí na rozšírené otázky, kde často krát spomínali aj úlohy a učivo vyplynulo, že úloh na detí je veľa a nie vždy sú pre nich pútavé, alebo spravodlivo adekvátne ohodnotené. Žiaci by skôr mali záujem o aktivity, kde by sa nemuseli len učiť s učebníc a zošitov ale pre nich pútavejšou formou. Toto zistenie nás opäť priviedlo k názoru, že podobné zisťovania u žiakov a učiteľov je dôležité robiť nakoľko sa tak v triede môžu veci meniť a prispievať tak k dobrej atmosfére a klíme na hodinách. Podobne sa nám javí aj položka zaujatia žiaka školskou prácou, kde bolo podobné hodnotenie ako aj v škále orientácii žiaka na úlohy. Menšie rozdiely vo vnímaní a hodnotení triednych učiteľov a jednotlivými triedami sme zaznamenali pri položkách jasnosť pravidiel a vzťahy medzi žiakmi, kde obe strany škálu vzťahov hodnotili pozitívne, čo je prejavom a znakom pozitívnej klímy v triede.

Na základe spracovaných dát ich analýzy a interpretácie môžeme povedať, že v skúmaní odlišnosti medzi triednymi učiteľmi a ich triedami sme zistili v niektorých škálach väčšie a v niektorých menšie rozdiely. Z výsledkov môžeme povedať, že v triedach prevláda pozitívna klíma tak z hodnotenia triednych učiteľov, ktorí klímu vnímajú pozitívnejšie ako aj zo strany žiakov daných tried, ktorí klímu hodnotia tiež pozitívne, ale v niektorých škálach s menšou hodnotou.

Škála	Ročník	Skóre Učiteľov	Skóre triedy
Spokojnosť v triede	Piaty	15,000	9,770
	Šiesty	13,000	10,650
	Siedmy	15,000	10,070
	Osmy	14,000	12,190
	Deviaty	9,000	9,310
Hádky a trenice	Piaty	5,000	11,700
	Šiesty	9,000	11,400
	Siedmy	7,000	9,960
	Osmy	9,000	9,520
	Deviaty	9,000	11,620
Súťaživosť	Piaty	13,000	12,400
	Šiesty	11,000	12,150
	Siedmy	15,000	12,440
	Osmy	11,000	11,950
	Deviaty	11,000	11,080
Obtiažnosť učenia	Piaty	5,000	9,030
	Šiesty	5,000	9,050
	Siedmy	7,000	9,440
	Osmy	9,000	8,710
	Deviaty	9,000	10,230
Súdržnosť triedy	Piaty	13,000	8,670
	Šiesty	8,000	8,650
	Siedmy	15,000	9,190
	Osmy	9,000	11,100
	Deviaty	9,000	8,920

Tabuľka 18 Súhrnné porovnanie hodnotenie jednotlivých škál triednych učiteľov a ich triedami dotazníkom Naša trieda

V tabuľke vyššie podobne ako v predchádzajúcej časti sme vyhodnocovali a analyzovali výsledky, kde sme sa zamerali na porovnanie hodnotenie jednotlivých škál medzi triednymi učiteľmi a žiakmi daných tried. V tejto časti sa zameriavame na výsledky z dotazníka Naša trieda.

Podobne ako v predchádzajúcom zhodnotení a analyzovaní aj tu máme možnosť vidieť pár odlišností vo vnímaní a hodnotení. V tomto dotazníku boli zo strany učiteľov najpozitívnejšie hodnotené škály spokojnosť triedy, súdržnosť triedy a negatívnejšie boli hodnotené škály súťaživosť. V škálach obtiažnosť učenia a hádky a trenice nemôžeme

povedať, ani o pozitívnom ani o negatívnom hodnotení nakoľko v oboch škálach triedni učitelia tried volili v niektorých ročníkoch pozitívnejšie a iní zasa menej pozitívne hodnotenia. V hodnotení spokojnosti v triede a súdržnosti triedy sa dá povedať, že medzi triedami a ich triednymi učiteľmi v hodnotení došlo k zhodám a podobnému hodnoteniu a nie je tu výrazné odlišné hodnotenie. Avšak ako v predošlom zistení aj tu vidíme, že pozitívnejšie hodnotenia sú opäť u triednych učiteľov. Určitý rozpor vidíme v hodnotení v škály hádky a trenice, kde menšie teda pozitívnejšie hodnoty dali učitelia a vyššie negatívnejšie hodnotenie dali žiaci. Môžeme teda usúdiť že v triedach prevládajú hádky a trenice, ktoré ako sme sa dozvedeli v rozšírených otázkach sú síce v triedach patrné, no žiaci odpovedali, že väčšinou sa vyriešia, alebo sa na ich odstránení pracuje. Tieto situácie zväčša vznikajú v prípade nezhôd medzi spolužiakmi, kvôli zosmiešňovaniu sa navzájom, provokácii niektorých spolužiakov prípadne iným nezhodám. Zaujímavé pre nás je práve zistenie, že pozitívnejšie túto situáciu vnímajú triedni učitelia, ktorí tejto škále prisudzovali pozitívnejšie hodnotenia. Vysvetlením môže byť aj to, že v podobných situáciách sa nie vždy ocitnú, prípadne sa o nich nemusia dozvedieť. Podobné hodnotenie tak u učiteľov ako aj u žiakov môžeme vidieť u škály súťaživosť, kde obe skupiny volili skôr negatívne hodnotenie, z čoho je nám zrejmé, že v triedach vládne vysoká súťaživosť medzi žiakmi, čo sa nám potvrdilo aj pri rozšírených odpovediach, kde žiaci ako aj učitelia písali, že niektorí chcú byť stále lepší než tí druhí. Či je táto súťaživosť tak povediac „zdravá alebo nezdravá“ sa nám našim výskumom potvrdiť nepodarilo, rozšírených odpovedí hlavne u učiteľov sme sa však dozvedeli, že niektorých žiakov práve táto súťaživosť podporuje vo výkonoch a výsledkoch. Ako ja v predošlom dotazníku aj v tomto dotazníku sa ukázalo, že položku týkajúcu sa učenia vnímajú učitelia kladnejšie ako žiaci avšak v tomto dotazníku pri obtiažnosti učenia žiaci nevolili radikálne záporné hodnotenia, čo nám čiastočne vysvetľujú aj rozšírené odpovede. Kde sa žiaci zmieňujú skôr o tom, že učiva je skôr kvantitatívnejšie viac akoby bolo náročnejšie, čo čiastočne tvrdia aj učitelia. Škálu súdržnosť triedy pozitívne hodnotia ako žiaci tak aj triedni učitelia. Kladnejšie teda s vyšším skóre je to skôr u triednych učiteľov ako u tried, ale rozdiel nie je veľký, Súdržnosť triedy pri tvorbe klímy ale aj klíme samotnej je veľmi dôležitá. V rozšírených odpovediach práve žiaci sústreďovali svoje kladné názory na triedu v tom, že ako trieda vedia spolu pripraviť mnoho aktivít a vedia spolu riešiť prípadne problémy. Toto zistenie nám v niektorých prípadoch potvrdili aj učitelia, kde sa väčšinou vyjadrovali o triede ako o kolektíve.

6 Diskusia

hypotéza H1 „Predpokladáme, že existuje rozdiel vo vnímaní klímy triedy u chlapcov a u dievčat. “sa nám nepotvrdila . Rozdiely nameraných priemerných hodnôt u chlapcov a u dievčat sa nenachádzajú na hladine štatistickej významnosti, čo je toho dôkazom. Domnievame sa, že ak by sa nášho výskumu zúčastnila väčšia vzorka respondentov, daný výsledok hodnotenia klímy a jej porovnávaní medzi chlapcami a dievčatami by bol iný, resp. Rozdiely v hodnotení jednotlivých škál ako aj celkovej klímy u chlapcov a dievčat by bolo významné. Ak však chceme porovnať rozdiely vo vnímaní klímy medzi chlapcami a dievčatami jednotlivých ročníkov, môžeme vychádzať z nasledovných nami zistených výsledkov. Chlapci ako aj dievčatá pri škálach jednotlivých dotazníkov použitých v našom výskume dosahovali podobné priemerné hodnoty a teda v hodnotení sa nelíšili. Myslíme si, že chlapci a dievčatá v tomto veku v spoločnom kolektíve, ktorí prežívajú jednotlivé skutočnosti spolu majú k nim rôzne postoje, ale hodnotia ich približne rovnako. Samozrejme, keby sme sa pozreli na individuálne skóre tak chlapcov ako aj dievčat našli by sme tu isté odchýlky a iné hodnotenia oproti väčšine, ale aj takéto hodnotenia sú veľmi dôležité nakoľko práve u týchto môžeme sledovať situáciu ďalej a porovnať tak spätne vývoj tejto situácie a prípadne niektoré problémy vyskytnuté riešiť.

V hypotéze H2 sme predpokladali , že existuje rozdiel v hodnotení a vnímaní klímy triedy jednotlivých škálach medzi jednotlivými triedami a ich triednymi učiteľmi. táto hypotéza sa nám potvrdila, i keď v tomto prípade sme porovnávali jednotlivé hodnotenia na základe priemerov jednotlivých tried a hrubého skóre učiteľov. V celkovom hodnotení, ale aj v parciálnych škálach sme zistili, že pozitívnejšie a teda rozdielnejšie hodnotenia prevládajú u učiteľov a menej pozitívne hodnotenia u žiakov daných tried. Samozrejme aj tu sme našli v niektorých škálach podobné hodnotenia, ale vo viacerých sa tieto hodnotenia líšili. Tieto odlišnosti môžeme odôvodniť z viacerých hľadísk a jedným z nich je čas, kde kým učiteľ sa s triedou stretáva a komunikuje iba na istých hodinách a v určenom čase, trieda ako kolektív je v nepretržitom kontakte. V tomto prípade je teda aj odôvodnené, že učiteľ nemá taký prehľad o dianí v jeho triede a názoroch a postojov jednotlivých žiakov k rôznym aspektom súvisiacich s triedou a školou. Ďalším faktorom je aj faktor kolektívnosti, kde ak sa v triede utvorí dobrý kolektív tak názory postoje a hodnotenia k skutočnostiam hodnotí trieda ako celok inak ako ich triedni učitelia tým, že trieda sa navzájom dobre pozná a majú podobné názory a vnímanie na situácie, kým učitelia môžu mať iné názory , postoje a hodnotenia.

Podobne sme porovnávali aj jednotlivé škály medzi triedami jednotlivých ročníkov, kde sa nám naša hypotéza taktiež potvrdila. Najväčšie rozdiely sme zaznamenali v škálach, ktoré sa zaoberali vzťahmi v triede, o ktorých sa zmieňujeme aj neskôr, v škálach spokojnosti triedy, hádok a treníc, súdržnosti triedy, v škálach zaoberajúcich sa učivom a školskou prácou, učiteľovej pomoci žiakom. Keďže každá trieda je svojim spôsobom individuálna tak je aj zrejmé, že tieto hodnotenia sú odlišné, niekde sú problémy menšie, niekde väčšie, vzťahy môžu byť navonok ideálne avšak vo vnútri je to inak. Odlišné hodnotenia spôsobujú aj samotní žiaci ako jednotlivci, kde pri hodnotení jednotlivých škálach hodnotia zo svojho uhla pohľadu.

Tretia hypotéza, ktorá znela „Predpokladáme zápornejšie hodnotenie škál týkajúcich sa učiva a školskej práce zo strany žiakov.“ sa nám potvrdila. Ako sme mohli vidieť pri analyzovaní a interpretovaní získaných výsledkov v týchto škálach žiaci volili zápornejšie negatívnejšie hodnotenia. Myslíme si, že tieto hodnotenia žiakmi môžu byť spôsobené viacerými faktormi. U žiakov či už na vyšších alebo nižších stupňoch školy je veľmi dôležitá motivácia prístupu jednotlivých vyučujúcich, kde práve táto motivácia vplýva na to, ako sa žiak k učeniu a úlohám postaví. Možným vysvetlením takéhoto hodnotenia je aj to, že žiaci sú čoraz viac v školách presýtení informáciami a tlačením do čoraz väčšieho množstva učiva či už v kvantite alebo kvalite, čo žiakov odrádza od samotného učenia pozitívneho prístupu. Možným spôsobom ako povzbudiť žiakov a priviesť ich k pozitívnejšiemu hodnoteniu, by mohla byť úprava predmetov a ich plánov, úprava rozvrhov hodín, čo sa nám v konečnom dôsledku ukázalo aj v nami rozšírených otázkach, kde tak žiaci ako aj učitelia odpovedali, že učiva a predmetov je príliš veľa.

V hypotéze 4 sme predpokladali rozdiel vnímania a hodnotenia medzi jednotlivými ročníkmi škál zaoberajúcich sa súdržnosťou, vzťahmi v triede a spokojnosťou v triede. Aj táto hypotéza sa nám štatisticky potvrdila, teda jednotlivé porovnávaná boli štatisticky významné. Vyššie teda pozitívnejšie hodnotenia sme zaznamenali u vyšších ročníkov než u ročníkov nižších, ktorí, ale tiež v týchto položkách hodnotili pozitívne. Naše zistenie nás neprekvapilo nakoľko sme podobné zistenia očakávali. Ako dobre vieme, v nižších ročníkoch sa stáva, že triedny kolektív sa akoby doladuje a pribúdajú do neho noví spolužiaci príchodom z vidieka alebo z iných škôl prípadne spájaním tried. V týchto ročníkoch sa trieda teda utvára a žiaci sa medzi sebou navzájom spoznávajú a zoskupujú sa ako celok ako jedna trieda. Naopak u tried vyšších ročníkov je kolektív tried už viac menej stály a pevný, spolužiaci sa navzájom poznajú a vedia sa hodnotiť, majú za sebou

množstvo skúseností a podujatí, akcií, ktoré spolu ako trieda prežili. Tieto faktory nesmierne vplývajú na kolektív ako taký. S ohľadom na aplikáciu poznatkov aj z nášho výskumu a v súvislosti s našim projektom „my“ je potrebné spomenúť, že už pri začatí formovania triedy ako kolektívu je potrebná spolupráca nielen triedneho učiteľa, ale aj poradcu a ostatných pracovníkov, ktorí spolupracujú s triedou. Dobrým prístupom a vhodnými metódami sa tak môže vypracovať a vyformovať dobrý kolektív s pozitívnou klímou.

6.1 Odporúčania pre prax

Uvedomujeme si, že naše výsledky sa celoplošne aplikovať nedajú nakoľko náš výskum prebiehal na malej vzorke respondentov. Naše hypotézy sa nám v niektorých prípadoch potvrdili v niektorých nie. Výsledky výskumu boli prezentované v predchádzajúcom texte empirickej časti. Naše zistenia i keď len v malom počte respondentov nám však priniesli pre nás cenné informácie, ktoré sa následne dajú využiť v praxi.

V súvislosti s klímou triedy a jej jednotlivým zložkami a faktormi je potrebné začať meniť veci už od samotného vzniku triedy tak ako sme to spomínali aj v našom projekte. Je veľmi dôležitá príprava pedagógov, výchovných poradcov a školských psychológov tak, aby mohli napomáhať k zlepšeniu klímy tried na školách. Okrem samotných pracovníkov, ktorý sa podieľajú na výchovno-vzdelávacej činnosti je potrebné pripravovať aj jednotlivých žiakov ako hlavných aktérov klímy triedy, kde práve oni sú tými, ktorí ju najviac pociťujú, hodnotia a vnímajú. Taktiež je nesmierne dôležité vytvárať čo najpozitívnejšie vzťahy na úrovni učiteľ a žiak, učiteľ a učiteľ, žiak a žiak. Treba pracovať na vytváraní a formovaní týchto vzťahov, pretože sú jedným z hlavných zdrojov, ktorý ovplyvňuje celkovú klímu triedy.

Čo sme si vo výskume uvedomili je aj fakt, že treba neustále spolupracovať s triedami ich členmi a podieľať sa na rôznych činnostiach. Taktiež je potrebné, aby sa sledovali jednotlivé ukazovatele aj možnými psychodiagnostickými metódami, ktoré nám môžu priniesť cenné informácie o momentálnej klíme, vzťahoch v triede a prípadne problémoch. Aj náš výskum ukázal, že sa nájdu v niektorých momentoch rozdiely v hodnotení u istých skupín, prípadne rozdiely medzi vnímaním a hodnotením triedy a ich triednymi učiteľmi.

Záver

Cieľom našej práce bolo zachytiť a porovnať vnímanie sociálnej klímy žiakmi na základnej škole a predostrieť aj teoretické východiská našej práce z rôznych pohľadov. V teoretickej časti práce sme sa zamerali na vysvetlenie základných pojmov v súvislosti s našou problematikou, teoretické a praktické intervencie v možnostiach korigovania a menenia klímy triedy, uviedli sme možné metódy a formy diagnostikovania sociálnej klímy v triede a na škole. V tejto časti sme sa venovali aj náčrtu nášho projektu „my“, kde sme sa snažili poukázať na možné intervencie v súvislosti so zmenou klímy v triede. Poukázali sme na záchytné body programu a prístupu v programe, na konkrétne príklady z niektorých aktivít a cvičení.

V druhej časti práce sme sa sústredili na výskum sociálnej klímy v triedach na základnej škole v Nitre. Cieľom nášho výskumu bolo zistiť pohľad a hodnotenie klímy zo strany žiakov a učiteľov, zistiť okrem celkového vnímania aj parciálne ukazovatele klímy v jednotlivých dotazníkoch, ktoré sme použili a taktiež názory žiakov v otázkach s voľnými odpoveďami na otázky súvisiace s našim problémom. V našom výskume sa zúčastnilo spolu 116 respondentov z toho 111 žiakov tried piateho až deviateho ročníka a 5 triednych učiteľov konkrétnych tried. Výsledkami výskumu sme zistili pre nás mnoho zaujímavých informácií a poznatkov. V porovnaní hodnotenia klímy medzi chlapcami a dievčatami sme nezistili štatisticky významné rozdiely a teda môžeme konštatovať, že v tomto prípade porovnávaní sme nezachytili významný rozdiel. Pri porovnávaní celkovej klímy medzi jednotlivými ročníkmi však tieto rozdiely boli značné, čo sa nám prejavilo aj štatistickou významnosťou. Najväčšie rozdiely sme zaznamenali v škálach týkajúcich sa vzťahov medzi žiakmi, pravidiel, pomoci učiteľa, v škálach zaoberajúcimi sa školskou prácou a učivom. V tejto záverečnej časti výsledky zhŕňame nakoľko podrobnejšie analýzy môžete vidieť v predošlých častiach práce. V celku však môžeme povedať, že kladnejšie hodnotenia jednotlivých škál sme zaznamenali pri vzťahoch v triede a súdržnosti, spokojnosti v triede a negatívnejšie voľby sa týkali školskej práce a učiva a hádok a treníc medzi žiakmi. Čo nás do istej miery zaujalo bola aj vysoká súťaživosť, ktorá bola vysoká v každom ročníku. Pri celkovom hodnotení klímy tried môžeme konštatovať, že v triedach prevláda pozitívna klíma, ale vyskytujú sa tu občasné hádky a trenice a vysoká súťaživosť medzi žiakmi tried.

Podobne sme porovnávali aj výsledky triednych učiteľov a ich triednych kolektívov, kde sme dospeli k záverom, že kladnejšie a teda pozitívnejšie hodnotia klímu

triedny učitelia jednotlivých tried a to takmer vo všetkých škálach. Tieto odlišnosti však neboli extrémne vysoké a v určitých položkách boli takmer minimálne. Popri štandardizovaných dotazníkoch, ktoré sme vo výskume použili výsledky z výskumu máme aj z odpovedí, kde žiaci, ale aj učitelia odpovedali na rozširujúce otázky. Tieto nám dopomohli k lepšiemu zmapovaniu a k vytvoreniu si obrazu k jednotlivým triedam a k dotazníkom. V komplexnosti môže povedať, že väčšina žiakov chodí do školy ako aj učitelia rado, kde majú svojich kamarátov a dobré vzťahy a v súvislosti s navrhovanými zmenami sa najčastejšie vyskytovali zmeny týkajúce sa chodu a organizácie školy, materiálneho vybavenia, estetického prostredia, zlepšenia prístupov zo strany pedagógov a žiakov.

Náš výskum nás obohatil a dokázal nám zisteniami, že je veľmi dôležité klásť dôraz na sociálne aspekty v školách a v triedach a sledovať nielen samotnú klímu ako takú priebežne počas života triedy, ale aj ich parciálnych častí, kde tak následne môžeme predísť k problémom a vylepšiť si tak prostredie, v ktorom sme a pracujeme. Každému je predsa známe, že v dobrom, kvalitnom prostredí s príjemnou klímou a dobrým uvoľneným prístupom sa žije a spolupracuje oveľa ľahšie a efektívnejšie. Na základe poznatkov nielen z nášho výskumu, ale výskumov iných autorov naším odporúčaním do praxe v prvom rade je snažiť sa o neustálu komunikáciu na všetkých úrovniach a v prípade problémov sa snažiť problémy riešiť rýchlo a efektívne, komunikovať a diskutovať o možných realizáciách aktivít a inovácii, ktoré prispievajú nielen k samotnému výchovno-vzdelávaciemu cieľu, ale aj k zlepšeniu klímy v škole v zbere a samozrejme v triedach.

Dúfame, že Vás naša práca zaujala, že ste v nej našli mnoho zaujímavých a cenných informácií, podnetov, ktoré prispievajú k tomu, aby sa o problematike klímy v triedach, ale aj na pracoviskách hovorilo čo najviac a následne sa prispievalo k jej zlepšeniu.

Použitá literatúra

- Cano, D. P. V. 1997. Sociálna atmosféra v triede z pohľadu troch diagnostických metód. Školský psychológ, roč. 8, č.2. [cit.2010-04-25]. Dostupné na internete <http://www.lfhk.cuni.cz/mares/sp/casopis/98/index.htm>.
- Čáp, J. - Mareš, J. 2001. Psychológia pro učitele. Praha: Portál, 656.s.2001. ISBN 80-7178-463.X.
- Đurič, L. - Bratská, M. 1997. Pedagogická psychológia. Bratislava: SPN, 1997. 496 s. ISBN 80-08-02498-4.
- Duzbda, O. 1995. Hudobná výchova a sociálna klíma v triede. Pedagogická revue, roč.47, č.5-6. s.34 – 43.
- Furman, A. 1998. Klíma v škole a v školskej triede. In: Školský psychológ, roč.8, č.3/4 dostupné na internete: <http://www.lfhk.cuni.cz/mares/sp/casopis/98/index.htm>.
- Gajdošová, E, Herenyová, G. 2002. Škola rozvíjania emocionálnej inteligencie žiakov. Bratislava. Príroda: s.299, 2002. ISBN 80-07-01177-3
- Gajdošová, E, Herenyová, G. 2006. Škola rozvíjania emocionálnej inteligencie žiakov. Praha. Portál: s.325, 2006. ISBN 80-7367-115-8
- Gajdošová, E. 1998, Školský psychológ a jeho vstup do humanizácie našich škôl. Bratislava : Príroda, 1998. - 189 s. - ISBN 80-07-01029-7.
- Gavora, P. 1999. Akí sú moji žiaci? Pedagogická diagnostika žiaka. Bratislava: Práca.2389.s. ISBN 80-7904-335-1
- Gogová, A. – Kročková, Š. – Š, Pintes, G. 2004. Žiak - sloboda- výchova. Prešov: Vydavateľstvo M. Vaška. 308.s. ISBN 80-8050-675-2
- Grecmanová, H. 1997. Faktory prostredia ovplyvňujúce školskú klímu. Pedagogická revue, roč. 49, č.7-8. s.364 - 367
- Grecmanová, H. 1997. Typy školskej klímy a jej vplyvy. Pedagogická revue, roč. 49, číslo 5-6
- Grecmanová, H. Evalvácia školníhi klimatu. [cit.2010-05-10]. Dostupné na internete: http://www.scv.upol.cz/Studium/FS_2/Evaluace skol klimatu.doc
- Hanuliaková, J. 2009. Vplyv klímy triedy na výsledky učebnej činnosti žiakov. Nitra: UKF, 2009, 157 s.
- Hrubíšková, H - Machalický, P. Alternatívne školy a sociálna klíma v triedach. Pedagogická revue, roč. 46, č. 7 -8, s. 309 - 318
- Hvozdík, S. 1998. Vybrané osobnostné koreláty percepcie školskej klímy. Pedagogická

revue, roč. 50, č. 3, s. 249-258

Ježek, S. a kol. 2004. *Sociální klima školy II*. Brno: MSD s.r.o. ISBN 80-86633-29-2. dostupné na internete: <http://klima.pedagogika.cz/skola/sborniky.html>

Ježek, S. a kol. 2005. *Sociální klima školy III*. Brno: MSD s.r.o. ISBN 80-86633-45-4. dostupné na internete: <http://klima.pedagogika.cz/skola/sborniky.html>

Ježek, S. a kol. 2003. *Sociální klima školy I*. Brno: MSD s.r.o. ISBN 80-86633-13-6, dostupné na internete : <http://klima.pedagogika.cz/skola/sborniky.html>

Kačáni, V. a kol. 1999. *Základy učiteľskej psychológie*. 1.vydanie. Bratislava: SPN, 1999. 214.s. ISBN 80-08-02830-0

Klimentová, A. 2005. Manažment klímy triedy. In Petlák, E. a kol. *Kapitoly zo súčasnej didaktiky*. Bratislava: IRIS,189.s. ISBN 80-89018-89-0

Lašek, J. 1991 *Dotazník Naša trieda*. Modifikácia B.J.Frasera a D.L.Fischera. My Class Inventory

Lašek, J, Mareš. 1991. *Dotazník klímy školskej triedy*. Modifikácia dotazníka E.J.Tricket, R.H. Moose. B.J. Fraser. CES

Mareš, J. 1998. *Sociální klima školní třídy. Přehledová studie*. Asociace školní psychologie ČR a SR. Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR. 1998. Dostupné na internete http://klima.pedagogika.cz/trida/doc/Mares_Klima_tridy.pdf.

Oravcová, Jitka. 2004. *Sociálna psychológia*. Banská Bystrica: UMB, 2004, s.314. ISBN 80-8055-980-5.

Petlák, E. 2005. *Kapitoly zo súčasnej didaktiky*. Bratislava: Iris, 189 s. ISBN 80-89018-89-0.

Petlák, E. 2006. *Klíma školy a triedy*. Bratislava: Iris, 2006. ISBN 80-89018-97-1.

Petláková, D. 2008. *Klíma triedy očami žiakov a učiteľov*. Nitra. UKF,2008.s.69.

Prucha, J. 1997. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-170-3.

Prucha, J- Walterová, E. –Mareš, J. 1998. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1998. 2.vydanie. s.328. ISBN 80-7178-252-1.

Repová, M. 2005. *Sociálna klíma v triedach rôznych typoch škôl*. Nitra. UKF, 2005. s.76.

Šléšková. M. *Škola ako významný faktor zdravia*. Programy na podporu zdravia na školách. 2003/2004. dostupné na internete: www.madaras.szm.com/PaPZ/skola_faktor.doc

Turek, I.1998. *Učiteľ a pedagogický výskum*. Druhé prepracované vydanie. Bratislava: Metodické centrum, ISBN 80-85185-96-2.

Verbovská, J. 2006. 1.vydanie. Prešov: Metodicko-pedagogické centrum, 2006. dostupné

na internete <http://www.mcpo.edu.sk/downloads/Publikacie/Ostatne/OSPSY200601.pdf>

Zelina, M. 1996. Stratégie a metódy rozvoja osobnosti dieťaťa, Bratislava: IRIS, 1996. ISBN 80-967013-4-7.

Zelinová, M. 2002. Klíma v škole, klíma v triede, klíma v rodine... Rodina a škola. roč. 50, 2002. č.9, s. 7.